

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร
ศีล สันโดษ

ของ

พระศาสนโสภณ
(สุวฑฒนเถร)

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร

คือ สันโดษ

ของ

พระสาสนโสภณ

(สุวฑฒนเถร)

ได้รับพระราชทานสถาปนาเป็น

สมเด็จพระญาณสังวร บรมนริทรธรรมนิติสาธก

คัมภีร์ปิฎกธรรมชาดา สัปตวิสุทธจริยาสมบัติ

อุดมศีลาจารวัตรสุนทร ธรรมยุติกคณิศสร ฯลฯ

ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

๕ ธันวาคม ๒๕๑๕

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. ๘๑๗๗๙๐
นายเฉลียว โสภณเกษม ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๘

คำนำ

ในโอกาสที่เทศกาลเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า ที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๕
นี้ พระสาสนโสภณ (เจริญ สุวฑฺฒโน ป. ธ. ๕)
เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ได้รับพระราชทาน
สถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะ ที่

สมเด็จพระญาณสังวร

พระภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหาร คณะศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือ ชาวซึ่งในพระมหากรุณาธิคุณ สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า จึงได้พร้อมใจกันพิมพ์หนังสือ เรื่อง พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร สันโดษ และศัล ซึ่งเป็นการนิพนธ์ของพระคุณท่าน สำหรับเป็นอนุทินนทานการแก่ผู้ที่มาถวายมุกิตาสักการะแด่พระคุณท่านในโอกาสนี้

ขอพระราชทานวโรกาสถวายพระพรราชกุศล ถวายพระกุศล และอนุโมทนา ขอบคุณทุกท่านที่ได้มาแสดงมุกิตาจิตจงทั่วกัน.

วัดบวรนิเวศวิหาร

๕ ธันวาคม ๒๕๑๕

คำนำ

สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ทรงมีพระปรารภว่า นักเรียนนักศึกษาตลอดถึงข้าราชการผู้ที่ไม่ศึกษาต่อหรือไปรับราชการ ณ ต่างประเทศ ควรจะมีหนังสือแนะนำ คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาเป็นคู่มือ สำหรับอ่านเพื่อให้เกิดความรู้เป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติตนเอง และเพื่ออธิบายให้บรรดามิตรชาวต่างประเทศผู้ต้องการจะทราบ เข้าใจได้ถึงหลักธรรมบางประการในพระพุทธศาสนา จึงทรงอาราธนา พระศาสนโสภณ (สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร ให้เรียบเรียงเรื่อง “พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร” ในแนวความโดยพระประสงค์ในภาษาไทย และทรงอาราธนาให้พระชนุตติปาโล (Laurence C. R. Mills) วัดบวรนิเวศวิหาร กับพระนาคเสโน วัดเบญจมบพิตร แปลเป็นภาษาอังกฤษขึ้นก่อน และโปรดให้พระยาศรีวิสารวาจา พันตำรวจโท เอ็จ ณ บ็อมเพ็ชร์ และนายจอห์น โบลเฟลด์ ตรวจสอบแปลเรียบเรียงขึ้นอีกโดยตลอดจนเป็นที่พอพระหฤทัยในพจนานุกรมภาษาอังกฤษแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดให้จัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในวาระดิถีคล้ายวันประสูติ วันที่ ๒๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐

วังสระปทุม

วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๐

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร

เมื่อก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี ได้มีมหาบุรุษท่านหนึ่งเกิดขึ้นมาในโลก เป็นโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ และพระนางสิริมหามายา แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ซึ่งบัดนี้ อยู่ในเขตประเทศเนปาล มีพระนามว่า “สิทธัตถะ” ต่อมาอีก ๓๕ ปี พระสิทธัตถะได้ตรัสรู้ธรรม ได้พระนามตามความตรัสรู้ ว่า “พุทธะ” ซึ่งไทยเราเรียกว่า “พระพุทธเจ้า” พระองค์ได้ทรงประกาศพระธรรมที่ได้ตรัสรู้แก่ประชาชน จึงเกิดพระพุทธศาสนา (คำสั่งสอนของพระพุทธะ) และบริษัท ๔ คือ ภิกษุ (สามเณร) ภิกษุณี (สามเณรี) อุบาสก อุบาสิกา ขึ้นในโลกจำเดิมแต่นั้น บัดนี้ ในเมืองไทยมีแต่ภิกษุ (สามเณร) อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุณี ก็น้อย ผู้ถือบวช ปฏิบัติพระวินัยของภิกษุ สามเณรนั้น ก็น้อย ผู้มีอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปี หรือแม่อายุเกิน ๒๐ ปี แล้วเข้ามาถือบวช ปฏิบัติสิกขาของสามเณร อุบาสก อุบาสิกา นั้น คือ กฤหัสถ์ชายหญิงผู้นับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ (ที่พึ่ง) และปฏิบัติอยู่ในศีลสำหรับกฤหัสถ์ บัดนี้ มีคำเรียกชายหญิงทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ผู้ประกาศตนถึงพระพุทธรูปพร้อมทั้งพระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะว่า “พุทธมามกะ” “พุทธมามิกา” แปลว่า “ผู้นับถือพระพุทธรูปว่าเป็นพระของตน” พระพุทธศาสนาได้แผ่ออกจากประเทศถิ่นที่เกิดไปในประเทศต่าง ๆ ในโลก

หลักเคารพสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระรัตนตรัย (รัตนะ ๓) ได้แก่พระพุทธเจ้า คือ พระผู้ตรัสรู้พระธรรม แล้วทรงประกาศสั่งสอนตั้งพระพุทธศาสนาขึ้น พระธรรม คือ สัจธรรม (ธรรม คือความจริง) ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ และได้ทรงประกาศสั่งสอนเป็นพระศาสนาขึ้น พระสงฆ์ คือ หมู่ชนผู้ได้ฟังคำสั่งสอน ได้ปฏิบัติและได้รู้ตามพระพุทธเจ้า บางพวกออกบวชตาม ได้ช่วยนำพระพุทธศาสนาและสืบต่อวงศ์การบวชมาจนถึงปัจจุบันนี้

ทุกคนผู้เข้ามานับถือพระพุทธศาสนา จะเป็นภคฤหัสถ์ก็ตาม จะถือบวชก็ตาม ต้องทำกิจเบื้องต้น คือ ปฏิญาณตนถึงพระรัตนตรัยนั้นเป็นสรณะ คือ ทิ้ง หรือดั่งที่เรียกว่า นับถือเป็นพระของตน เทียบกับทางสากล คือ นับถือพระพุทธเจ้าเป็นพระบิดา ผู้ให้กำเนิดชีวิตในทางจิตใจของตน พุทธศาสนิกชนย่อมสัมพันธ์กับผู้นับถือศาสนาอื่นได้และย่อมแสดงความเคารพสิ่งเคารพในศาสนาอื่นได้ตามมรรยาทที่เหมาะสม เช่นเดียวกับแสดงความเคารพบิดาหรือมารดา หรือผู้ใหญ่ของกันอื่นได้ แต่ก็ยังมีบิดาของตน ฉะนั้น จึงไม่ขาดจากความเป็นพุทธศาสนิกชนตลอดเวลาที่ยังนับถือพระรัตนตรัยเป็นของตน เช่นเดียวกับเมื่อยังไม่ตัดบิดาของตนไปรับบิดาของเขามาเป็นบิดาก็ยังเป็นบุตรธิดาของบิดาตนอยู่ หรือ เมื่อยังไม่แปลงสัญชาติเป็นอื่น ก็ยังเป็นไทยอยู่นั่นเอง ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงไม่คับแคบ ผู้นับถือย่อมสัมพันธ์กับชาวโลกต่างชาติต่างศาสนาได้สะดวก ทั้งไม่สอนให้ลบหลู่ใคร ตรง

กันข้ามกลับให้เคารพต่อผู้ควรเคารพทั้งปวง และไม่ซ่อนเร้นหากันธรรมดาไว้โดยเฉพาะ ใครจะมาศึกษาปฏิบัติก็ได้ทั้งนี้ โดยไม่ต้องมานับถือก่อน ทั้งนี้ เพราะแสดงธรรมที่เปิดเผยให้พิสูจน์ได้ว่า เป็นสัจจะ (ความจริง) ที่เป็นประโยชน์สุขแก่การดำรงชีวิตในปัจจุบัน สัจธรรมที่เป็นหลักใหญ่ในพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ ๔

อริยสัจ แปลว่า “สัจจะของผู้ประเสริฐ (หรือผู้เจริญ)” “สัจจะที่ผู้ประเสริฐพึงรู้” “สัจจะที่ทำให้เป็นผู้ประเสริฐ” หรือแปลรวบรัดว่า “สัจจะอย่างประเสริฐ” พึงทำความเข้าใจไว้ก่อนว่า มิใช่สัจจะตามชอบใจของโลก หรือของตนเอง แต่เป็นสัจจะทางปัญญาโดยตรง อริยสัจมี ๔ คือ

๑. ทุกข์ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความตาย ซึ่งมีเป็นธรรมดาของชีวิต และความโศก ความระทม ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ซึ่งมีแก่จิตใจ และร่างกายเป็นครั้งคราว ความประจวบกับสิ่งที่ไม่รักไม่ชอบ ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบ ความปรารถนาไม่สมหวัง กล่าวโดยย่อก็คือ กายและใจนั่นเองที่เป็นทุกข์ต่าง ๆ จะพูดว่า ชีวิตนี้เป็นทุกข์ต่าง ๆ ดังกล่าวก็ได้

๒. สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา ความดิ้นรนทะยานอยากของจิตใจ คือ ดิ้นรนทะยานอยาก เพื่อที่จะได้สิ่งปรารถนาอยากได้ ดิ้นรนทะยานอยากเพื่อจะเป็นอะไรต่าง ๆ ดิ้นรนทะยานอยากที่จะไม่เป็นในภาวะที่ไม่ชอบต่าง ๆ

๓. นิโรธ ความดับทุกข์ ได้แก่ดับตัณหา ความดิ้นรน
ทะยานอยากดังกล่าว

๔. มรรค ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ทางมี
องค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การ
งานชอบ อาชีพชอบ เพียรพยายามชอบ สติชอบ ตั้งใจ
ชอบ

ได้มีบางคนเข้าใจว่า พระพุทธศาสนา มองในแง่ร้าย
เพราะแสดงให้เห็นแต่ทุกข์ และสอนสูงเกินกว่าที่คนทั่วไป
จะรับได้ เพราะสอนให้ดับความดิ้นรนทะยานอยากเสีย
หมดซึ่งจะเป็นไปยาก เห็นว่าจะต้องมีผู้เข้าใจดังนี้ จึงต้อง
ข้อมความเข้าใจไว้ก่อนที่จะแจกอธิบายออกไป พระพุทธ-
ศาสนามีได้มองในแง่ร้ายหรือแง่ดีทั้งสองแต่อย่างเดียว แต่
มองในแง่ของสัจจะ คือความจริงซึ่งต้องใช้ปัญญาและ
จิตใจที่บริสุทธิ์ประกอบกันพิจารณา

ตามประวัติพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ามิได้ทรง
แสดงอธิบายแก่ใครง่าย ๆ แต่ได้ทรงอบรมด้วยธรรมข้อ
อื่นจนผู้นั้นมีจิตใจบริสุทธิ์พอที่จะรับเข้าใจได้แล้ว จึงทรง
แสดงอธิบาย ธรรมข้ออื่นที่ทรงอบรมก่อนอยู่เสมอสำหรับ
กฤหัสถ์นั้น คือ ทรงพรรณนากาน พรรณาศีล พรรณมา
ผลของทาน ศีล ที่เรียกว่าสวรรค์ (หมายถึงความสุขสม-
บูรณ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากทาน ศีล แม้ในชีวิตนี้) พรรณาโทษ
ของกาม (สิ่งที่ผูกใจให้รักใคร่ปรารถนา) และอนิสงส์ คือ
ผลดีของการให้พรากใจออกจากกามได้ เทียบด้วยระดับ
การศึกษาปัจจุบัน ก็เหมือนอย่างทรงแสดงอธิบายแก่นัก

ศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย ส่วนนักเรียนที่ต่ำลงมาก็ทรงแสดง
ธรรมข้ออื่นตามสมควรแก่ระดับ พระพุทธเจ้าจะไม่ทรง
แสดงธรรมที่สูงกว่าระดับของผู้ฟัง ซึ่งจะไม่เกิดประโยชน์
แก่ทั้งสองฝ่าย แต่ผู้ที่มีปัญญาแสวงหาความรู้ แม้จะยัง
ปฏิบัติไม่ได้ ก็ยังเป็นทางเจริญความรู้ในสังขจะที่ตอบได้
ตามเหตุผล และอาจพิจารณาผ่อนลงมาปฏิบัติทั้งที่ยังมี
ศรัทธา คือความอยากดังกล่าวอยู่นั้นแหละ ทางพิจารณานี้
นั้นฟังไม่ได้ เช่นที่จะกล่าวเป็นแนวความคิดดังนี้

๑. ทุก ๆ คนปรารถนาสุข ไม่ต้องการทุกข์ แต่ทำไม
คนเราจึงยังต้องเป็นทุกข์ และไม่สามารถจะแก้ทุกข์ของ
ตนเองได้ บางที่ยังแก้ก็ยังเป็นทุกข์มาก ทั้งนี้ ก็เพราะไม่
รู้เหตุผลตามเป็นจริงว่า อะไรเป็นเหตุของทุกข์ อะไร
เป็นเหตุของสุข ถ้าได้รู้แล้วก็จะแก้ได้ คือ ละเหตุที่ทำให้เกิด
ทุกข์ ทำเหตุที่ทำให้เกิดสุข อุปสรรคที่สำคัญอันหนึ่งก็คือ
ใจของตนเอง เพราะคนเราตามใจตนเองมากเกินไป จึงต้อง
เกิดเดือดร้อน

๒. ที่พูดกันว่าตามใจตนเองนั้น โดยที่แท้ก็คือตามใจ
ศรัทธาคือความอยากของใจ ในชั้นโลก ๆ นี้ ยังไม่ต้องดับ
ความอยากให้หมด เพราะยังต้องอาศัยความอยาก เพื่อ
สร้างโลก หรือสร้างตนเองให้เจริญต่อไป แต่ก็ต้องมีการ
ควบคุมความอยากให้อยู่ในขอบเขตที่สมควร และจะต้อง
รู้จักอ้อมรู้จักพอในสิ่งที่ควรอ้อมควรพอ ดับศรัทธาได้เพียง
เท่านั้นก็พอครองชีวิตอยู่เป็นสุขในโลก ผู้ก่อไฟเผาตนเอง
และเผาโลกอยู่ทุกกาลสมัยก็คือ ผู้ที่ไม่ควบคุมศรัทธาของ

ใจให้อยู่ในขอบเขต ถ้าคนเรามีความอยากจะได้วิชา ก็ตั้งใจพากเพียรเรียน มีความอยากจะได้ทรัพย์ ยศ ก็ตั้งใจเพียรทำงานให้ดี ตามกำลังตามทางที่สมควร ดังนั้นแล้วก็ใช้ได้ แปลว่า ปฏิบัติมรรคมืองค์ ๘ ในทางโลก และก็อยู่ในทางธรรมด้วย

๓. แต่คนเราต้องการมีการพักผ่อน ร่างกายก็ต้องมีการพัก ต้องให้หลับ ซึ่งเป็นการพักทางร่างกาย จิตใจก็ต้องมีเวลาที่ปล่อยให่ว่าง ถ้าจิตใจยังมุ่งคิดอะไรอยู่ไม่ปล่อยความคิดนั้นแล้วก็หลับไม่ลง ผู้ที่ต้องการมีความสุขสนุกสนานจากรูป เสียงทั้งหลาย เช่น ชอบฟังดนตรีที่ไพเราะ หากจะถูกเกณฑ์ให้ต้องฟังอยู่นานเกินไป เสียงดนตรีที่ไพเราะที่ตั้งใจอยู่มานานเกินไปนั้น จะก่อให้เกิดความทุกข์อย่างขมขื่น จะต้องการหนีไปให้พ้น ต้องการกลับไปอยู่กับสภาวะที่ปราศจากเสียง คือ ความสงบ จิตใจของคนที่ต้องการความสงบดังนี้อยู่ทุกวัน วันหนึ่งเป็นเวลาไม่น้อย นั่นคือความสงบใจ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความสงบความคั่นรณะขานอยากของใจ ซึ่งเป็นความดับทุกข์นั่นเอง ฉะนั้น ถ้าทำความเข้าใจให้ดีว่า ความดับทุกข์ก็คือความสงบใจ ซึ่งเป็นอาหารใจที่ทุกๆ คนต้องการอยู่ทุกวัน ก็จะช่วยเข้าใจในข้อนี้ไว้นั้น

๔. ควรคิดต่อไปว่า ใจที่ไม่สงบนั้น ก็เพราะเกิดความคั่นรณะขึ้น และกับบัญชาให้ทำ พุด คิด ไปตามใจที่คั่นรณะนั้น เมื่อปฏิบัติตามใจไปแล้วก็อาจสงบลงได้ แต่การที่ปฏิบัติไปแล้วนั้น บางที่ชั่วเวลาประเดี๋ยวเดียวก็ให้เกิดทุกข์โทษ

อย่างมหันต์ บางที่เป็นมลทินโทษที่ทำให้เสียใจไปช้านาน
คนเช่นนี้ ควรทราบว่ ท่านเรียกว่า “โทษของตัณหา”
ฉะนั้น จะมีวิธีทำอย่างไรที่จะไม่แพ้ตัณหา หรือจะเป็น
นายของตัณหาในใจของตนเองได้ วิธีดังกล่าวนี้ก็คือ มรรค
มีองค์ ๘ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่

๑. สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจ ๔ หรือ
เห็นเหตุผลตามเป็นจริง แม้โดยประการที่อ่อนพิจารณาลง
ดังกล่าวมาโดยลำดับ

๒. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ คือ ดำริ หรือคิด
ออกจากสิ่งที่ผูกพันให้เป็นทุกข์ ดำริในทางไม่พยายาทมุง
ร้าย ดำริในทางไม่เบียดเบียน

๓. สัมมาวาจา วาจาชอบ แสดงในทางเว้น คือ เว้น
จากพูดเท็จ เว้นจากพูดส่อเสียดให้แตกร้าวกัน เว้นจากพูด
กำหยาบร้าย เว้นจากพูดเห่อเจ้อไม่เป็นประโยชน์

๔. สัมมากัมมันตะ การงานชอบ แสดงในทางเว้น คือ
เว้นจากการฆ่า การทรมาน เว้นจากการลัก เว้นจากการ
ประพฤตผิดในทางกาม

๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ คือ เว้นจากมิจฉา
อาชีวะ (อาชีพผิด) ดำรงชีวิตด้วยอาชีพที่ชอบ

๖. สัมมาวาชามะ เพียรพยายามชอบ คือ เพียรระวัง
บาปที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว
เพียรทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพียรรักษากุศลที่เกิด
ขึ้นแล้วมิให้เสื่อม แต่ให้เจริญยิ่งขึ้น

๗. สัมมาสติ ระลึกชอบ คือ ระลึกไปในที่ที่ตั้งของสติ
ที่ตักขัลลหลาย เช่น ในสติบัญญัติฐาน ๔ ก่อกาย เวทนา จิต ธรรม

๘. สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ คือ ทำให้เป็นสมาธิ (ตั้ง
มั่นแน่วแน่) ในเรื่องที่ตั้งใจจะทำในทางที่ชอบ

มรรกมืองค์ ๘ นี้ เป็นทางเดียว แต่มืองค์ประกอบเป็น
๘ และย่อลงได้ในสิกขา (ข้อที่พึงศึกษาปฏิบัติ) คือ

ศีลสิกขา สิกขาคือศีล ได้แก่วาจาชอบ การงานชอบ
อาชีพชอบ พุคโดยทั่วไป จะพูดจะทำอะไรก็ให้ถูกชอบ
อย่าให้เกิด จะประกอบอาชีพอะไรก็เช่นเดียวกัน ถ้ายังไม่
มีอาชีพ เช่น เป็นนักเรียนต้องอาศัยท่านผู้ใหญ่อุปการะ ก็
ให้ใช้ทรัพย์สินที่ท่านให้มาตามส่วนที่ควรใช้ ไม่ใช่อย่างสุรุ่ย
สุร้ายเหลวไหล กักตุนกอบกุมตนเองให้งดเว้นจากความ
คิดที่จะประพฤติดนที่ จะเลียงตนเลียงเพื่อนไปในทางที่ผิด
ที่ไม่สมควร

จิตตสิกขา สิกขา คือ จิต ได้แก่เพียรพยายามชอบ
ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ พุคโดยทั่วไป เรื่องจิตของตนเป็น
เรื่องสำคัญ ต้องพยายามศึกษาฝึกฝน เพราะอาจฝึกได้โดย
ไม่ยากด้วย แต่ขอให้เริ่ม เช่น เริ่มฝึกตั้งความเพียร ฝึก
ให้ระลึกจดจำ และระลึกถึงเรื่องที่เป็นประโยชน์ และให้
ตั้งใจแน่วแน่ สิกขาข้อนี้ ใช้ในการเรียนได้เป็นอย่างดี
เพราะการเรียนจะต้องมีความเพียร ความระลึก ความตั้งใจ

ปัญญาสิกขา สิกขาคือปัญญา ได้แก่เห็นชอบ ดำริชอบ
พุคโดยทั่วไป มนุษย์เจริญขึ้นก็ด้วยปัญญาที่พิจารณา และ
ลงความเห็นในทางที่ถูกที่ชอบ ดำริชอบ ก็คือพิจารณาโดย

ชอบ เห็นชอบ ก็คือลงความเห็นที่ถูกต้อง นักเรียนผู้
ศึกษาวิชาการต่าง ๆ ก็มุ่งให้ได้ปัญญาสำหรับที่จะพินิจ-
พิจารณาและลงความเห็นโดยความถูกต้อง ตามหลักแห่ง
เหตุผลตามเป็นจริง และโดยเฉพาะควรอบรมปัญญาใน
ไตรลักษณ์และปฏิบัติพรหมวิหาร ๔

ไตรลักษณ์

หมายถึงลักษณะที่ทั่วไปแก่สังขารทั้งปวง คือ อนิจจะ
ทุกขะ อนัตตา

อนิจจะ ไม่เที่ยง คือไม่ดำรงอยู่เป็นนิรันดร์ เพราะ
เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องดับในที่สุด ทุก ๆ สิ่งจึงมีหรือเป็น
อะไรขึ้นมาแล้ว ก็กลับไม่มี เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ชั่วคราว
เท่านั้น

ทุกขะ ทนอยู่คงที่ไม่ได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ
เหมือนอย่างถูกบีบคั้นให้ทรุดโทรมเก่าแก่ไปอยู่เรื่อย ๆ
ทุก ๆ คนผู้เป็นเจ้าของสิ่งเช่นนั้น ก็ต้องทนทุกข์เดือดร้อน
ไม่สบายไปด้วย เช่นไม่สบายเพราะร่างกายป่วยเจ็บ

อนัตตา ไม่ใช่ตัวตน คือ ไม่ใช่ตัวตน อนัตตานั้น ขอ
อธิบายเป็นลำดับชั้นสามชั้นดังต่อไปนี้

๑. ไม่ใช่ฉันนั้นกับตนเกินไป เพราะถ้าใช่ฉันนั้นกับตนเกินไป
ก็ทำให้เป็นคนเห็นแก่ตนฝ่ายเดียว หรือทำให้หลงตน
ลืมตน มื้ออกติ คือลำเลียงเข้ากับตน ทำให้ไม่รู้จักตน
ตามเป็นจริง เช่นคิดว่า ตนเป็นฝ่ายถูก ตนต้องได้สิ่งนั้น
สิ่งนี้ ด้วยความใช่ฉันนั้นตนเองเกินไป แต่ตามที่เป็นอย่างจริงหา

ได้เป็นเช่นนั้นไม่

๒. บังคับให้สิ่งต่าง ๆ รวมทั้งร่างกายและจิตใจไม่ให้เปลี่ยนแปลงตามความต้องการไม่ได้ เช่นบังคับให้เป็นหนุ่มสาวสวยงามอยู่เสมอไม่ได้ บังคับให้ภาวะของจิตใจชุ่มชื้นว่องไวอยู่เสมอไม่ได้

๓. สำหรับผู้ที่ได้ปฏิบัติไปได้จนถึงขั้นสูงสุด แก่นสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งร่างกายและจิตใจเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนทั้งสิ้นแล้ว ตัวตนจะไม่มี ตามพระเวทภาษิตที่แปลว่า "ตนย่อมไม่มีแก่นตน" แต่ก็ยังมีผู้รู้ซึ่งไม่ยึดมั่นอะไรในโลก ผู้รู้^๕ ๔ ยังมีชีวิตอยู่ก็สามารถปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปตามสมควรแก่สถานที่และสิ่งแวดล้อม โดยเที่ยงธรรมล้วน ๆ (ไม่มีกิเลสเจือปน)

พรหมวิหาร ๔

คือ ธรรมสำหรับเป็นที่อาศัยอยู่ของจิตใจที่ดี มี ๔ ข้อดังต่อไปนี้

๑. เมตตา ความรักที่จะให้เป็นสุข ตรงกันข้ามกับความเกลียดที่จะให้เป็นทุกข์ เมตตาเป็นเครื่องปลูกอหิชาศัยเอืออวี ทำให้มีความหนักแน่นในอารมณ์ ไม่ร้อนวู่วาม เป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร ไม่เป็นศัตรู ไม่เบียดเบียนใคร แม้สัตว์เล็กเพียงไหน ให้เคืองร้อนทรมานด้วยความเกลียด โกรธ หรือสนุกก็ตาม

๒. กรุณา ความสงสารจะช่วยให้พ้นทุกข์ ตรงกันข้ามกับความเบียดเบียน เป็นเครื่องปลูกอหิชาศัยเอืออวี

เจ้อจัน ช่วยผู้ที่ประสบทุกข์ยากต่าง ๆ กรุณานี้เป็นพระ
คุณสำคัญข้อหนึ่งของพระพุทธเจ้า เป็นพระคุณสำคัญข้อ
หนึ่งของพระมหากษัตริย์ และเป็นคุณข้อสำคัญของท่าน
ผู้มั่งคั่งทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้น

๓. มุทิตา ความเลอขินดีในความดีของผู้
ตรงก็เข้ากับความรักในความคิดของเขา เป็นเครื่อง
ปลุกอัธยาศัยส่งเสริมความดี ความสุข ความเจริญ ของ
กันและกัน

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ในเวลาที่ควรวาง
ใจดังนั้น เช่นในเวลาที่สูงถึงความวิบัติ ก็วางใจเป็น
กลาง ไม่ได้ใจว่าศัตรูถึงความวิบัติ ไม่เสียใจว่าคนที่รักถึง
ความวิบัติ ด้วยพิจารณาในทางกรรมว่า ทุก ๆ คนมีกรรม
เป็นของตน ต้องเป็นทายาทรับผลของกรรมที่ตนได้ทำไว้
เอง ความเพ่งเล็งถึงกรรมเป็นสำคัญดังนี้ จนวางใจลงใน
กรรมได้ ย่อมเป็นเหตุถอนความเพ่งเล็งบุคคลเป็นสำคัญ
นี้แหละเรียกว่า อุเบกขา เป็นเหตุปลุกอัธยาศัยให้เพ่งเล็ง
ถึงความผิดถูกชั่วดีเป็นข้อสำคัญ ทำให้เป็นคนมีใจยุติ
ธรรมในเรื่องทั่ว ๆ ไปด้วย

ธรรม ๔ ข้อนี้ ควรอบรมให้มีในจิตใจด้วยวิธีคิดแผ่ใจ
ประกอบด้วยเมตตาเป็นต้น ออกไปในบุคคลและในสัตว์
ทั้งหลาย โดยเจาะจง และโดยไม่เจาะจงก็ทั่วไป เมื่อ
หัดคิดอยู่บ่อย ๆ จิตใจก็จะอยู่กับธรรมเหล่านั้นบ่อยเข้า
แทนความเกลียด โกรธเป็นต้นที่ตรงกันข้าม จนถึงเป็น
อัธยาศัยขึ้น ก็จะมีความสุขมาก

นิพพานเป็นบรมสุข

ได้มีภิกษุถามกล่าวไว้ แปลว่า “นิพพานเป็นบรมสุข คือสุขอย่างยิ่ง” นิพพาน คือความละตัณหา ในทางโลกและทางธรรมทั้งหมด ปฏิบัติโดยไม่มีตัณหาทั้งหมด คือ การปฏิบัติถึงนิพพาน

ได้มีผู้กราบทูลพระนุทธเจ้าว่า “ธรรม” (ตลอดถึง) “นิพพาน” ที่ว่า “เป็นเสนาปฏิญฺฐิโก อัมเบกกลเห็นเอง” นั้นอย่างไร? ได้มีพระนุทธดำรัสตอบโดยความว่าอย่างนี้ คือ ผู้ที่มีจิตถูกรกะ โทสะ โมหะ ครอบงำเสียแล้ว ย่อมเกิดเจตนาความคิดเหว่เบียดเบียนตนบ้าง ผู้อื่นบ้าง ทั้งสองฝ่ายบ้าง ต้องได้รับทุกข์โทมนัสแม้ทางใจ เมื่อเกิดเจตนาขึ้นดังนั้น ก็ทำให้ประพฤติกุจจริตทางไตรทวาร คือ กาย วาจา ใจ และคนเช่นนั้นย่อมไม่รู้ประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ทั้งสองตามเป็นจริง แต่เมื่อละความชอบ ความชัง ความหลงเสียได้ ไม่มีเจตนาความคิดที่จะเบียดเบียนตนและผู้อื่นทั้งสองฝ่าย ไม่ประพฤติกุจจริตทางไตรทวาร รู้ประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ทั้งสองตามเป็นจริง ไม่ต้องเป็นทุกข์โทมนัสแม้ด้วยใจ “ธรรม (ตลอดถึง) นิพพาน” ที่ว่า “เห็นเอง” ก็เห็นอย่างนี้ ตามที่ตรัสอธิบายนี้ เห็นธรรมก็คือ เห็นภาวะหรือสภาพแห่งจิตใจของตนเอง ทั้งในทางไม่ดีทั้งในทางดี จิตใจเป็นอย่างไรก็ให้รู้เช่นนั้นตามเป็นจริง ดังนี้เรียกว่า เห็นธรรม ถ้ามีคำถามว่า จะได้ประโยชน์อย่างไร? ก็ตอบได้ว่า ได้ความดับทางใจ คือ จิตใจที่ร้อนรุ่มด้วยความ โลก โกรธ

หลงนั้น เพราะมุ่งออกไปข้างนอก หากได้นำใจกลับเข้ามา
ดูใจเองแล้ว สิ่งร้อนจะสงบเอง และให้สังเกตจับตัว
ความสงบนั้นให้ได้ จับไว้ให้อยู่ เห็นความสงบดังนี้ คือ
เห็นนิพพาน วิชเห็นธรรม เห็นนิพพาน ตามที่พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสอธิบายไว้ จึงเป็นวิธธรรมดาที่ถนธรรมดาทั่ว ๆ ไป
ปฏิบัติได้ ตั้งแต่ชั้นธรรมดาคำ ๆ ตลอดถึงขั้นสูงสุด

อริยสัจ ไตรลักษณ์ และนิพพาน “เป็นสังขธรรม”
ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ และได้ทรงแสดงสั่งสอน (ดัง
แสดงในปฐมเทศนาและในธรรมนิยาม) เรียกได้ว่าเป็น
“ธรรมสังจะ” สังจะทางธรรมเป็นวิสัยที่พึงรู้ได้ด้วยปัญญา
อันเป็นทางพ้นทุกข์ในพระพุทธศาสนา แต่ทางพระพุทธศ
าสนา ก็ได้แสดงธรรมในอีกหลักหนึ่งคู่กันไป คือ ตาม
“โลกสังจะ” สังจะทางโลก ก็แสดงในทางมีตน มีของ
ตน เพราะโดยสังจะทางธรรมที่เด็ดขาดย่อมเป็นอนัตตา
แต่โดยสังจะทางโลกย่อมมีอัตตา ดังที่ตรัสว่า “ตนแลเป็น
ที่พึ่งของตน” ในเรื่องนี้ได้ตรัสไว้ว่า “เพราะประกอบ
เครื่องรถเข้า เสียงว่ารถย่อมมีฉันใด เพราะฉันท์ทั้งหลาย
มีอยู่ สัตว์ก็ย่อมมีฉันนั้น” ธรรมในส่วนโลกสังจะ เช่น
ธรรมที่เกี่ยวแก่การปฏิบัติในสังคมมนุษย์ เช่นทศก แม้
สัมพันธ์วินัยบัญญัติทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน ฉะนั้น แม้จะ
ปฏิบัติอยู่เพื่อความพ้นทุกข์ทางจิตใจตามหลักธรรมสังจะ
ส่วนทางกายและทางสังคม ก็ต้องปฏิบัติอยู่ในธรรมตาม
โลกสังจะ ยกตัวอย่างเช่น บัดนี้ตนอยู่ในภาวะอันใด เช่น
เป็นบุตรธิดา เป็นนักเรียน เป็นต้น ก็พึงปฏิบัติธรรมตาม

ควรแก้ภาวะของตน และควรพยายามศึกษานำธรรมมา
ใช้ปฏิบัติแก้ปัญหที่เกิดขึ้นประจำวัน พยายามให้มีธรรม
ในภาคปฏิบัติขึ้นทุกๆ วัน ในการเรียน ในการทำงาน
และในการอื่นๆ เห็นว่า ผู้ปฏิบัติดังนี้จะเห็นเองว่า ธรรม
มีประโยชน์อย่างยิ่งแก่ชีวิตอย่างแท้จริง

คำนำ

สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ทรงพระปรารภว่า
ศีลโดยเฉาะศีล ๘ เป็นหลักแห่งความประพฤติทาง
มนุษยธรรมของคนทั่วไป โดยไม่เลือกชาติศาสนา แต่คน
ไม่ใช่น้อยเห็นว่าศีลเป็นข้อที่ปฏิบัติยาก หรือขัดประโยชน์
ขัดขวางความเจริญ หรือไม่มีประโยชน์ เช่น เห็นว่าคน
ทั่วไปจะงดเว้นทั้งหมดตามศีลข้อที่ ๑ มิได้ เป็นต้น จึง
ไม่สนใจในศีล การรับศีลในวิธีทำบุญต่างๆ อย่างน้อย
ก็เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ ในด้านการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์
ขณะนั้น ส่วนการปฏิบัติข้อมแล้วแต่ความตั้งใจที่กำหนด
ขึ้นตามระดับของแต่ละคนที่เห็นสมควร ซึ่งเป็นเรื่องต่อ
เนื่องจาก “วิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามธรรมะ” ที่ได้ประ-
ทานพระอนุญาตให้พิมพ์เผยแพร่แล้ว จึงทรงอาราธนา
พระศาสนโสภณ (สุชาติ โสภณ) วัดบวรนิเวศวิหารให้เรียบ
เรียงเรื่องศีล และได้ประทานพระดำริบางประการเป็น
แนวทางเรียบเรียง เพื่อแสดงว่าศีลเป็นข้อจำเป็นทาง
มนุษยธรรมโดยแท้จริง ซึ่งทุกคนควรศึกษาปฏิบัติตาม
ระดับของตน กรันพระศาสนโสภณได้เรียบเรียงถวายและ
ได้แก้ไขในแนวความโดยพระประสงค์แล้ว จึงทรงพระ
กรุณาโปรดให้พิมพ์ขึ้นเนื่องในวาระคล้ายวันประสูติปี
พุทธศักราช ๒๕๑๑

เรื่องสี่^๕ ทรงพระกรุณาโปรดให้จัดพิมพ์ออกเผย
แพร่แล้ว จำนวน ๓๐,๐๐๐ ฉบับ บัดนี้ทรงเห็นว่าสมควร
ที่จะให้แปลเป็นภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียน นักศึกษา
ตลอดถึงข้าราชการผู้ที่จะไปศึกษาต่อหรือไปรับราชการใน
ต่างประเทศ แก่อธิบายนให้มิตรชาวต่างประเทศผู้ต้องการ
ทราบ และสำหรับชาวต่างประเทศผู้ประสงค์จะทราบเหตุ
ผลและทางแห่งความประหลาดที่ชอบ จึงโปรดให้พัน
ตำรวจโท เอ็จ ฌ บ็อมเพิร์ และนายจอห์น โบลแฟลด์
แปลเป็นภาษาอังกฤษ และทรงอาราธนาให้พระขันเดปาโล
(ลอเร็นต์ อาร์.ซี มิลล์) วัดบวรนิเวศวิหาร ตรวจโดย
ตลอด จนเป็นที่พอพระหฤทัยในพากย์ภาษาอังกฤษแล้ว
จึงทรงพระกรุณาโปรดให้จัดพิมพ์ขึ้น เนื่องในวาระดี
คล้ายวันประสูติ

วังสระปทุม

วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๒

ศีล

ศีล เป็นข้อกำหนดเกี่ยวแก่ความประพฤติของภิกษุเพื่อ
ความอยู่ด้วยกันเป็นปกติสุข และเป็นระเบียบเรียบร้อย
อีกอย่างหนึ่งเพื่อผลพิเศษอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ข้อกำหนด
เกี่ยวแก่ความประพฤติดังกล่าวข้อมีอยู่ในทุกศาสนา ตรง
กันก็มี ต่างกันก็มี สุดแต่ศาสนาหรือองค์การศาสนานั้น ๆ
จะบัญญัติขึ้น โดยมากมักบัญญัติเป็นข้อควรเว้น อันหมาย
ความว่านอกจากข้อที่สั่งให้เว้นนั้นก็ทำได้ เช่นศีล ๕ ใน
พระพุทธศาสนาบัญญัติไว้ว่า เว้นจากปลงชีวิตสัตว์ เว้น
จากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ เว้นจากประพฤติก
ผิดในทางกาม เว้นจากพูดเท็จ เว้นจากดื่มน้ำเมาอันเป็น
ฐานประมาท ศีล ๕ นี้ เป็นหลักเบื้องต้นในพระพุทธ
ศาสนาที่คนทั้งปวงรู้จักกันมาก เพราะเป็นประเพณีนิยมที่รับ
ศีลกันอยู่ในพิธีทางศาสนาเกือบทุกอย่าง คนไทยจะต้อง
เคยได้เห็นได้ขึ้นพระให้ศีลมาตั้งแต่ยังเด็ก ๆ ยังไม่รู้ความ
หมาย แต่นำพิจารณาว่า คนโดยมากมองเห็นความสำคัญ
ของศีลเพียงไร หรือมีความเห็นในศีลอย่างไร เพราะข้อ
บัญญัติในศีลแตกต่างจากทางปฏิบัติของคนทั่วไปอยู่มาก
เกือบทุกข้อ ทั้งที่เห็นว่าไม่ผิด และที่เห็นว่าผิด เช่น
ตัวอย่างต่อไปนี้

ศีลข้อที่ ๑ ถ้าปลงชีวิตสัตว์ อันหมายถึงทั้งมนุษย์และ
ดิรัจฉานทุกชนิด ทั้งใหญ่และเล็ก ตลอดถึงเหล่าอบุญ
มดค้ำมดแดง เป็นต้น แต่วันหนึ่ง ๆ คนปลงชีวิตสัตว์เป็น

อาหารประจำวันมากมาย เพราะคนโดยมากบริโภคเนื้อสัตว์ คนที่ดื่มน้ำสวิตมีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ในการศึกษาใช้สัตว์เป็นเครื่องค้นคว้าทดลองหลายอย่าง ในการปกครองก็ต้องมีการใช้อาวุธเพื่อปราบปราม ผู้รักษากฎหมายก็ต้องมีการลงโทษผู้ทำผิดตามกฎหมาย ผู้ที่ทำการรบในสงครามก็ต้องใช้อาวุธประหัตประหารกัน ตัวอย่างเหล่านี้ไม่ถือว่าทำผิดกฎหมาย หรือตามทางโลก ถ้าไม่ทำอาจเป็นผิด เช่น ตำรวจ ทหาร หนีประจำการ นอกจากนั้นในปัจจุบันได้พบสัตว์หลายอย่างเป็นพาหะนำเชื้อโรคตลอดถึงได้พบตัวเชื้อโรคด้วยกล้องจุลทรรศน์ และได้พบจุลินทรีย์ต่าง ๆ อีกมากมาย จนแทบว่าจะไม่มีอะไรแม้แต่ น้ำที่ดื่มอยู่จะไม่มีจุลินทรีย์ ถึงจะกรองน้ำเสียก่อนที่จะดื่ม ก็กรองได้เฉพาะสัตว์ชนิดหยาบ เช่น ตัวน้ำ ไม่อาจกรองจุลินทรีย์ได้ ดมनाที่หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เข้าไปมากมาย แม้การใช้ยาเป็นยาทา ยาบริโภคก็ตาม ยานั้นก็ทำลายจุลินทรีย์ที่เป็นตัวโรคต่าง ๆ ทุกครั้งไป จุลินทรีย์ต่าง ๆ เหล่านี้จะถือว่าเป็นสัตว์มีชีวิตในสิ่งของหนึ่งหรือไม่ ถ้าถือก็ยังไม่มีการปฏิบัติในสิ่งของนั้นได้ นอกจากนั้น ยังมีผู้เห็นว่า ผู้ที่เว้นการฆ่าสัตว์แล้ว ก็ควรเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์ด้วย เพราะการบริโภคเนื้อสัตว์ เท่ากับเป็นการสนับสนุนการฆ่า จะต้องเป็นบาปด้วยเหมือนกัน

ข้อที่ ๒ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ โดยเป็นขโมย ก็ถือว่าเป็นการทำผิด แม้ตามกฎหมาย แต่ก็มิยกเว้นสมบัติศัตรูในสงครามเป็นต้น

ศีลข้อที่ ๓ ความเป็นผู้ดีด้วยกัฏโองของกัน ๔ ถือว่า
เป็นการทำผิด ไม่เป็นต้นนับถือไว้วางใจของใครโดยทั่วไป
ถึงความประพฤติกว้างขวางในทางนี้ ด้วยบุคคลที่ควรจด
เว้นตามประเพณี หรือด้วยบุคคลที่ต้องห้ามตามกฎหมาย
ตามธรรมที่ประพฤติกว้างขวาง ก็ถือว่าเป็นการทำผิดเช่นเดียวกัน
และควรระมัดระวังการขุ่นใจด้วยกำลังกาย หรือแม้ด้วย
กำลังทรัพย์ให้จำยอม ในผู้ที่มิได้มีกัฏโองก็ตาม หรือ
มีกัฏโองก็ตาม อาศัยศีลข้อที่ ๓ นี้ที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้
นับถือวงศ์สกุลของกัน ไม่ละเมิด จึงควรถือเป็นมรรยาท
ไม่ละเมิดกัน ในอีกหลายเรื่อง ดังที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือ
“สมบัติของผู้ดี” ว่า “อย่าละลาบละล้วงเข้าห้องเรือนแขก
ก่อนเจ้าของบ้านเขาเชิญ อย่าแกลลอดสอดสายโดยแห่ง
เตียงในห้องเรือนแขก ซึ่งตนไม่ได้นั่งอยู่ อย่าปรารณา
ดูสมุดพกของผู้อื่น” เป็นต้น ข้อมมมรรยาทต่างๆ ที่ควร
ถือเนื่องด้วยศีลทุกข้อ เพราะศีลทุกข้อมีวัตถุประสงค์ให้
ประพฤติกว้างขวาง ไม่ละเมิดขอบเขตที่ควรประพฤติกว้างขวาง

ศีลข้อที่ ๔ การพูดเท็จก็ถือว่าเป็นการผิดกันทั่วไป
แต่ปรากฏว่า คนทั่วไปพูดจริงแก่กันน้อย จึงไว้ใจกันไม่
ค่อยได้ ในบางคราวก็น่าจะต้องพูดไม่จริง เช่นผู้ที่พูดไม่
จริงเพื่อรักษาคนไข้พ้นภัย หมอที่พูดไม่จริงเรื่องโรคแก่
คนไข้ เพื่อรักษากำลังใจของคนไข้ไม่ให้เสีย พูดไม่จริง
ในกราวเช่นนี้ ถึงจะผิดตามคำบัญญัติของศีล ก็ไม่เป็น
การผิดวัตถุประสงค์ของศีลไปที่เดียว เพราะศีลข้อนี้
ประสงค์ให้รักษาประโยชน์ของกันและกันด้วยความจริง

คือมุ่งหมายให้ไม่เบียดเบียนกันด้วยวาจา อากัฏฐาวม
มุ่งหมายดังกล่าว เมื่อพูดทำลายประโยชน์ของกันและกัน
เช่นพูดถึงด้วยเจตนาร้าย เป็นการทัฬห ส่อเสียดนินทาว่า
ร้าย เชื่อกดเขาให้เลวลงบ้าง ยกตนขึ้นบ้าง จึงจะเป็น
ความจริง ก็ถือว่าเป็นการผิด เพราะเกิดความมุ่งหมายของ
ศีลที่บัญญัติขึ้น มีกล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าเองตรัสว่า
ที่จริง และมีประโยชน์ ทั้งถูกเหมาะแก่กาลเวลา และ
นอกจากที่ทรงบัญญัติศีลให้เว้นจากเบียดเบียนแล้ว ยังตรัส
ให้เว้นจากพูดส่อเสียด พูดกำหยาบ และพูดเพื่อเจ้าเหลือ
ไหลไร้ประโยชน์ด้วย

ศีลข้อที่ ๕ เว้นตนน้ำเมา แต่น้ำเมาก็ยังไม่ลด โรงต้ม
กลั่นที่ได้รับอนุญาตต้องทำงานไม่หยุดหย่อน ร้านเหล้า
มีคนเข้าสนับสนุนทั้งกลางวันกลางคืน งานรับรอง งาน
รื่นเริงทั้งหลายก็ต้องมีสุรา ไม่เช่นนั้นก็กร่อยไป พวกกอบ
เหล้าไม่ชอบ สุรากลายเป็นสิ่งทำรายได้ให้เปลืองไม่น้อย

ทางปฏิบัติของกน ทั้งที่ถือว่าไม่ผิด ทั้งที่ถือว่าผิด
ดำเนินไปในทางแย้งกับหลักของศีลดังกล่าวมานั้น จึง
แสดงว่า คนยังไม่เข้าใจในศีล ไม่เห็นศีลเป็นข้อสำคัญ
ไม่เห็นศีลว่ามีความหมายแก่การครองตนอยู่ในโลก เมื่อ
เป็นเช่นนั้น จะควรทำหรือไม่ทำอย่างไร ตามวิธีต่างๆ ที่
จะกล่าวต่อไป

๑. แก่หลักของศีลให้เหมาะแก่ภาวะปฏิบัติทั่วไปจริงๆ
ของกน เช่นศีลข้อที่ ๑ แก่ให้ทำได้เหมือนอย่างที่ถูกกฎหมาย
ไม่ถือว่าผิด แต่ถ้าผิดกฎหมายก็ทำไม่ได้ หรือถ้าเป็นการ

ทำอย่างทรนทานธรรมสัตว์ก็ไม่ควรทำ สัตว์ข้อที่ ๔ ให้ทำ
ได้ในคราวจำเป็น เพื่อรักษาตน หรือเพื่อรักษาผู้อื่น สัตว์
ข้อที่ ๕ ให้ทำได้เป็นบางครั้งบางคราว และโดยไม่เกินไป

๒. ไม่แก้หลักของศีล และไม่สนใจในศีลด้วย ผู้ที่
ไม่สนใจในศีล ถ้าถือปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง
อยู่ก็ใช้ได้ เพราะกฎหมายก็เป็นศีลอย่างหนึ่งทัບบัญญัติขึ้น
เพื่อความสงบสุขของประชาชน แต่ยังมีขาดหลักของใจที่
เป็นหลักของศีล ซึ่งจะกล่าวต่อไปข้างท้าย

๓. ไม่แก้หลักของศีล มีความสนใจ รับผิดชอบ
บางคราวหรือบางประการ พุทธศาสนิกชนโดยมากอยู่ใน
ประเภทนี้ คือ ไม่แต่ต้องแก้หลักอะไรของศีล มีความ
สนใจที่จะรับผิดชอบต่อศีลบางคราว หรือบางประการ เช่นบาง
คนถือไม่ดื่มสุราตลอดไตรมาสเข้าพรรษา ออกพรรษาแล้ว
ดื่มต่อไป เมื่อเป็นชาวประมงก็ไม่ถือศีลข้อที่หนึ่งที่เกี่ยวข้อง
แก่สัตว์ในอาชีพ แต่อาจเว้นสัตว์จำพวกอื่น เป็นนักเรียน
แพทย์ก็ไม่ถือเกี่ยวแก่สัตว์ที่จะทำการค้นคว้าทดลองเป็น
ต้น ถือถือในคราวที่มสรุทธาจะถือ และในประการที่ไม่
ขัดกับการศึกษาอาชีพการงานหรือหน้าที่ของตน

๔. ไม่แก้หลักของศีล และถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด
บุคคลจำพวกนี้ก็น้อย และอาจจะมี ความขึงใจเกี่ยวแก่
เชื่อโรคจุลินทรีย์ต่าง ๆ ส่วนพวกที่ไม่ถือโดยเคร่งครัดอาจ
จะมีความขึงใจเพียงเชื่อต้องการทราบ หรือเพื่อคัดค้าน
ศีลว่าขัดข้องทำไม่ได้ เชื่อโรคจุลินทรีย์ต่าง ๆ จะเป็นสัตว์
มีชีวิตที่ต้องห้ามหรือไม่ พิจารณาอยู่ในพุทธประวัติ พระ

พุทธเจ้าเมื่อประหารในบางคราว ได้ทรงอนุญาตให้หมอ
ชู้กโกมารภักทายา และถวายโอสถเนื้อเสวย พระภิกษุก็
ทายนันยาได้ เพื่อช่วยยาอาหารต่าง ๆ เป็นอันทราบได้
ว่าไม่ถือไปถึงเชื่อโรคจุลินทรีย์เช่นนั้น ถ้าถือไปถึงเช่นนั้น
ก็เข็มนอนว่ากินดื่มอะไรไม่ได้ ตลอดถึงหายใจจะไม่ได้
สี่ข้อนี้ก็เลยไม่มีความหมาย ไม่มีใครจะเข้าใจจะปฏิบัติ
ได้ สี่ลเป็นข้อที่คนสามัญทั่วไปปฏิบัติได้ทุกข้อ โดย
อาการปกติธรรมดาสามัญนั้นแหละ ไม่ใช่ลึกซึ้งถึงกับจะ
ต้องส่องกล้องปฏิบัติกัน ซึ่งน่าจะใช้ในทางแพทย์เท่านั้น

ส่วนเรื่องการบริโภคนเนื้อสัตว์เป็นอาหาร ในพระพุทธ-
ศาสนาเองก็มีแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งถือว่าบริโภคเนื้อ
สัตว์เป็นความผิดคือการฆ่าสัตว์ที่เดียว เพราะเป็นเหตุ
ให้ต้องมีการฆ่าสัตว์ ถ้าไม่มีการบริโภคนเนื้อสัตว์กันทั้งหมด
ก็จะไม่มีใครฆ่าสัตว์เพื่อใช้เนื้อเป็นอาหาร การบริโภค
เนื้อสัตว์จึงเป็นเหตุให้มีการฆ่าสัตว์เนื้อเป็นอาหาร จึง
เป็นบาป พระพุทธศาสนาสาขอาจารย์วาทมีแสดงให้เห็นถึง
มังสวิริติ ด้วยถือว่าการบริโภคนเนื้อสัตว์เป็นบาปดังกล่าว
ส่วนสายเถรวาท ในวินัยอนุญาตให้บริโภคเนื้อสัตว์ที่
บริสุทฐ์โดยส่วน ๓ คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ฟัง ไม่ได้รังเกียจ
สงสัยว่าเขาฆ่าเพื่อตน แต่เขาฆ่าเพื่อใช้เนื้อจำหน่ายโดย
ทั่วไป มิได้เจาะจงว่าเนื้อจะปรุงเป็นอาหารเลี้ยงตน (ยังมี
บัญญัติห้ามไว้ประการอื่นอีก เช่นห้ามภิกษุกินเนื้อดิบและ
เนื้อที่ต้องกิน ๑๐ ชนิด มีเนื้อเสือ เนื้อช้าง เป็นต้น) เพราะ
ภิกษุควรทำตนให้เขาเลี้ยงง่าย เมื่อเขาถวายด้วยอาหารที่

ไม่มีเนื้อสัตว์ก็ฉันได้ เมื่อเขาถวายด้วยอาหารที่มีเนื้อสัตว์
ก็บริสุทธิตั้งกล่าว และไม่ต้องห้ามก็ฉันได้ แปลว่าสุดแต่
เขาจัดถวาย จะมังสวิรัตก็ได้ มังสะที่บริสุทธก็ได้ และถือ
ว่าไม่เป็นบาป เพราะมีจิตประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม
ในสัตว์ทั้งปวง จิตใจมิได้คิดแลบออกไปให้เขาฆ่า นอกจาก
นี้ฝ่ายนี้ยังแย้งฝ่ายที่ถือว่าไม่เป็นบาปว่า ถ้าถือว่าบริโภคเนื้อ
เป็นบาป ก็ควรเว้นเครื่องใช้ที่ทำด้วยหนัง กระชุก เขา
เป็นต้นของสัตว์เสียทุกอย่าง เพราะก็ควรจะถือว่าเป็น
บาปด้วยเหมือนกัน ทั้งสองฝ่ายนี้ยังถ้อยกัน และเถียง
กันอยู่ แต่ที่ไม่เถียงกันก็มี เพราะเห็นว่าใครมีศรัทธาจะถือ
อย่างไรก็ถือไป ไม่ควรจะข่มกัน ซึ่งเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง
ไม่เกิดประโยชน์อะไร

ถ้ามีปัญหาวา พระพุทธเจ้าทรงเห็นประโยชน์อย่างไร
จึงทรงบัญญัติศีลให้เว้นเสียทั้งหมด โดยไม่มีข้อผ่อนเช่น
นั้น ซึ่งน่าจะมีคนรับปฏิบัติได้จริงๆ น้อย ข้อนั้นไม่มีใครจะ
ทราบพระญาณของพระพุทธเจ้าได้ แต่อาจพิจารณาเห็น
เหตุผลได้จากหลักธรรมต่างๆ ก็คือ ทรงสอนให้พิจารณา
เทียบเคียงระหว่างตนและผู้อื่นว่า "สัตว์ทั้งปวงหวาดสะดุ้ง
ต่ออาชญา กลัวต่อความตาย ชีวิตเป็นที่รักของสัตว์ทั้งปวง
(เหมือนอย่างตนเอง) ทำตนให้เป็นอุปมาดังนี้ ก็ไม่พึงฆ่า
เอง ไม่พึงใช้ให้ฆ่า" ตามหลักธรรมนี้เท่ากับทรงสอนให้นำ
ใจเขามาใส่ใจเรา หรือนำใจเราไปใส่ใจเขา จะเห็นว่าต่าง
รักชีวิตเหมือนกัน กลัวตายเหมือนกัน ฉะนั้นจึงทรง
บัญญัติศีลข้อที่ ๑ ด้วยหลักความยุติธรรมโดยแท้ ศีลข้อ

ที่ ๒ ก็เนื้อใจต่างนับถือในสัทธิต่างทรัพย์สินของกันและกัน
 ที่ ๓ ก็เนื้อใจนับถือในวงศ์สกุลของกัน คีลข้อ
 ที่ ๔ ก็เนื้อใจให้รักษาประโยชน์ของกันด้วยความจริง คีลข้อ
 ที่ ๕ ก็เนื้อใจความไม่ประมาณขาดสติสัมปชัญญะ เพราะเมื่อ
 ตนกักรักและวางแผนในทรัพย์สิน เชื้อสายวงศ์สกุล ความ
 สัตย์จริง ก็ไม่ควรไปละเมิดเบียดเบียนผู้อื่น ทุกข้อจึง
 อาศัยหลักยุดิธรรมที่บริสุทธิ์สิ้นเชิง และศีลนแสดงว่า
 ธรรมชาติศาสนานับถือในชีวิต และสัทธิตทรัพย์สินของ
 บุคคลทั้งปวงเป็นต้น ซึ่งเป็นโลกสังขะ สมมุติสังขะ
 ถ้าจะทรงบัญญัติศีลก่อนนั้นลงมาหาความพอใจของคน
 ก็จะขาดความยุดิธรรมที่สมบูรณ์ และจะขาดพระกรุณา
 แก่สัตว์ที่ถูกอนุญาตให้ฆ่าได้ มิใช่วิสัยของพระพุทธเจ้า
 ผู้มีพระกรุณาเต็มเปี่ยมในสรรพสัตว์ เหตุผลอีกอย่างหนึ่ง
 คือ ที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า “เพื่อผลอีกอย่างหนึ่งโดย
 เฉพาะ” หมายความว่า ผลที่มุ่งหมายนั้น คือ เพื่อบริสุทธิ์
 ผ่องแผ้วจากเครื่องเศร้าหมองทั้งหมด ซึ่งมีศีลเป็นบันได
 ขึ้นแรก ศีลที่สมบูรณ์ดังกล่าวเท่านั้นแม้เพียง ๕ ข้อ อาจ
 เป็นบันไดนำไปสู่บันไดขั้นที่สูงขึ้น เพื่อบรรลุถึงผลดัง
 กล่าวได้

ปัญหาที่สำคัญมากเกี่ยวแก่ศีล น่าจะอยู่ที่ประเด็นว่า
 คนเราสนใจปฏิบัติในศีลหรือไม่สนใจปฏิบัติ เนื่องด้วย
 เหตุอะไร ดังจะยกเหตุต่าง ๆ มากล่าวบางประการ

๑. ถ้าเพราะศีลบัญญัติไว้ตั้งเกินไป เช่น ให้เว้นการ
 ปลงชีวิตสัตว์ทุกชนิด สมมุติว่าจะมีบัญญัติผ่อนลงมาให้

ทำได้บางอย่างเช่นที่กล่าวมาข้างต้น จะทำให้คนปฏิบัติในศีลมากขึ้นหรือไม่ เห็นว่าคงจะรับรองไม่ได้ว่า จะทำให้คนสนใจปฏิบัติในศีลมากขึ้น เพราะตามที่ปรากฏอยู่โดยมาก เฉพาะศีลในประการที่ทางโลกทั่วไปหรือทางกฎหมายก็รับรองว่าผิด ทุกสิกขาบทของศีล ไม่ว่าจะข้อที่ ๑ หรือข้ออื่น คนก็คงประมาดล่วงละเมิดกันอยู่มาก ผลที่ปรากฏนี้ จึงมิใช่เพราะเหตุที่ว่าศีลตั้งไป คนทุกคนมักมีปกติทำอะไรผ่อนลงมาหาความสุขสะดวกของตนอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นคนชาติไหน ศาสนาอะไร ทุกชาติก็มีกฎหมายตราขึ้นไว้ใช้ ทุกศาสนาก็มีศีลที่บัญญัติขึ้นผ่อนลงมามากก็มี แต่ก็ยังมีไม่น้อย หลบเลี่ยงไม่ปฏิบัติ หรือล่วงละเมิดเหตุสำคัญจึงอยู่ที่ตัวบุคคลเอง ซึ่งแต่ละคนเมื่มีความสามารถนั้นในการที่จะหลีกเลี่ยงแก้ไข เพื่อตนเองจะไปได้โดยสะดวกอยู่แล้ว

๒. ถ้าเพราะตัวบุคคลเองดังกล่าว อะไรในตัวบุคคลที่ทำให้ละเมิดศีล แม้ในประการที่โลกทั่วไปหรือกฎหมายก็ถือว่าผิด เหตุในตัวบุคคลตามปัญหา ก็ต้องกล่าวถึงความโลภ โกรธ หลง ซึ่งเกิดเป็นกิเลสชั้นในจิตใจ ทำให้ไม่มีหิริ (ความละอาย ความรังเกียจความชั่ว) ไม่มีโอตตปัสสะ (ความเกรงกลัวต่อความชั่ว) ฉะนั้น ถ้าจะแก้ก็ไม่ต้องไปแก้ที่หลักศีลของท่าน แต่แก้ที่จิต หมายถึงแก้กิเลสดังกล่าว โดยปฏิบัติลดกิเลสลงไป ไม่ปฏิบัติในทางเพิ่มกิเลส จนจิตใจมีวิริโอตตปัสสะขึ้น ก็จะปฏิบัติในศีลได้ดีขึ้น การปฏิบัติในศีลได้ดีเช่นนี้ ไม่ได้หมายถึงจะต้องเว้น

ให้ครบถ้วน เว้นในประการที่ทางโลกทั่วไป หรือกฎหมาย
ถือว่าผิดก็ใช้ได้

๓. ถ้าเพราะความจำเป็น เช่นต้องละเมิดศีลข้อที่ ๑
เพื่อป้องกันทรัพย์สิน ชีวิต ตลอดถึงชาติ ศาสนา พระมหา-
กษัตริย์ ดังเช่นต่อสู้ปราบปรามโจรผู้ร้ายข้าศึกศัตรู ละเมิด
ศีลข้อที่ ๒ เพื่อยังชีพ เพราะอดอยากแร้นแค้นจริงๆ ศีล
ข้อที่ ๓ คุณไม่เมตตาก็จำเป็นต้องละเมิด ไม่ทำให้ต้องตาย
ละเมิดศีลข้อที่ ๔ เพื่อรักษาตนให้สวัสดิ์ ละเมิดศีลข้อที่ ๕
เพื่อเป็นยาหรือกระสายยา หรือแม่เพื่อสนุกสนานเป็นครั้ง
คราว เมมาแล้วก็กลับไปนอน ไม่ก่อเรื่องราว เหตุต่างๆ ที่
กล่าวมาข้างต้น มีหลายข้อที่นับว่าเป็นความจำเป็น เช่น
ถ้ามีอาชีพเป็นประมง เป็นนักเรียนแพทย์ ทราบมาว่าพระ
บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงส่งฝากพระ
พุทธชินสีห์ไว้ว่า ให้พระอุปัชฌาย์อาจารย์ในวัดบวรนิเวศ
วิหารสอนสัทธวิธีวิเวกอันเดวาสิกผู้จะลาสิกขาออกไปครอง
เรือน ให้รู้จักศีลจำเป็น ดังเช่นที่กล่าวมา เพื่อที่จะได้
ผ่อนปฏิบัติครองชีวิตให้สวัสดิ์ตามทางโลก ถ้าใครลองตั้ง
ปัญหาถามตนเองก่อนว่า จำเป็นไหมที่จะฆ่า ที่จะลักเป็น
ต้น ก็ารู้สึกได้ด้วยตนเองว่ามีน้อยครั้งที่จำเป็น ฉะนั้น
แม้เพียงตั้งใจว่า จำเป็นจึงจะล่วงศีล ไม่จำเป็นก็ไม่ละ
เมิด ถ้อยคำจำเป็นไว้เพียงเท่านั้น ก็จะเห็นผลด้วยตนเองว่า
จะรักษาศีลทุกข้อไว้ได้มากโดยไม่ยากลำบาก และไม่เสีย
ประโยชน์อะไรในทางโลกทุกอย่าง

๔. ถ้าเพราะขาดธรรมสนับสนุนเป็นคู่กัน การขาด

ธรรมที่พึงปฏิบัติให้เป็นคู่กันกับศีลแต่ละข้อ ก็เป็นเหตุ
อย่างหนึ่งที่ทำให้จำเป็นต้องละเมิดศีลได้เหมือนกัน คือ
เมตตาความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข นิ่งอบรมให้มีประ-
จำใจเป็นธรรมคู่กับศีลข้อที่ ๑ สัมมาอาชีวะ ความประ-
กอบอาชีพในทางที่ชอบ เป็นธรรมที่ควรปฏิบัติให้เป็นคู่
กับศีลข้อที่ ๒ ความสันโดษยินดีเฉพาะด้วยกู่ครองของตน
เป็นธรรมที่ควรปฏิบัติให้เป็นคู่กับศีลข้อที่ ๓ ความสัตย์
จริงเป็นธรรมที่ควรรักษาให้เป็นคู่กับศีลข้อที่ ๔ ความมี
สติรอบคอบไม่ประมาท เป็นธรรมที่ควรปฏิบัติให้เป็นคู่
กับศีลข้อที่ ๕ ขกขันอธิบายเพียงบางข้อ เช่น ข้อที่ ๑
เมตตา ถ้ามีอยู่ในสัตว์ใด ๆ แล้ว ก็ห้ามใจเองไม่ให้คิด
เบียดเบียน ไม่ต้องกล่าวถึงเมตตาของมารดาบิดาที่มีใน
บุตรธิดา แม่ทัพในสัตว์เลี้ยงเช่น สุนัข แมว ก็ทำให้เลี้ยง
ถนอมรักษาอย่างยิ่งอยู่แล้ว ถ้าขาดเมตตาเสีย มีโทษะ
แทนที่ ก็จะทำลายได้ทีเดียว ข้อที่ ๒ ประกอบอาชีพ ถ้า
เกี่ยวข้องกับประกอบอาชีพ หรือประกอบในทางที่ผิด ก็
ไม่อาจรักษาศีลข้อที่ ๒ ได้ เพราะทุกคนจำเป็นต้อง
บริโภคอยู่ทุกวัน ต้องแสวงหาบริโภคให้ได้ จึงจำต้อง
มีอาชีพและจะต้องเป็นอาชีพที่ชอบ

๕. ถ้าเพราะขาดผู้นำที่มศีล ขันนี้ มีพระพุทธภายิต
ในชาดกแสดงไว้ แปลความว่า “เมื่อโคทั้งหลายข้ามไป
อยู่ ถ้าโคตัวนำฝูงไปคด โคทั้งปวงย่อมไปคดเมื่อโคนำ
ไปคดอยู่ ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับความรับ
รองว่าเป็นหัวหน้า ถ้าผู้นั้นประพฤติศีลธรรม หมู่ชนนอกนี้

ข้อมประพฤติดาม ทัวทั้งรัฐหากันอยู่เป็นทุกซ์ ถ้าผู้
ปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อโคทั้งหลายข้ามไปอยู่ ถ้า
โคตัวนำฝูงไปตรง โคทั้งปวงข้อมไปตรง เมื่อโกนำไป
ตรงอยู่ ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับความรับรอง
ว่าเป็นหัวหน้า ถ้าผู้เ้ประพฤติธรรม หมู่ชนนอกนั้นข้อม
ประพฤติดาม ทัวทั้งรัฐหากันอยู่เป็นสุข ถ้าผู้ปกครอง
ตั้งอยู่ในธรรม” พระพุทธภยิตนมีความแจ่มแจ้งอยู่แล้ว
ว่า ผู้นำในหมู่มามีส่วนสำคัญในความประพฤติของคน
ทั้งปวง เพราะจะมีการทำตามอย่าง

เหตุต่าง ๆ ดังเช่นที่กล่าวมา น่าจะเป็นเหตุสำคัญแต่
ละข้อเกี่ยวแก่ศีล กล่าวโดยสรุป ศีลจะมีหรือไม่มีในคน
แต่ละคนตลอดถึงในหมู่มกน ข้อมเกี่ยวแก่ว่าศีลเป็นข้อ
บัญญัติที่อำนาจให้เกิดความปกติสุขตามภูมิชั้นของตน
ซึ่งตนพอจะรับปฏิบัติได้หรือไม่

ในข้อที่กล่าวนี้ บางคนได้แสดงความคิดเห็นว่า ศีล
นั้นเป็นแม่บทใหญ่ แต่ละบุคคลจะต้องนำแม่บทนั้นมา
กำหนดให้เหมาะกับภาวะของตน แต่การกำหนดนั้นจะถูก
ต้องกับวัตถุประสงค์ของศีล ต่อเมื่อกระทำโดยปราศจาก
อคติหรือความลำเอียงเข้ากับตัวเอง เพราะวัตถุประสงค์
ของศีล คือไม่เบียดเบียนกัน และเป็นบันไดขั้นแรกของ
สมาธิและปัญญา เมื่อไม่ได้ถือตามตัวอักษร แต่กำหนด
ถือตามวัตถุประสงค์ดังนี้ การถือปฏิบัติจะออกมาใน
ลักษณะต่าง ๆ กัน ตามควรแก่ภาวะที่ต่าง ๆ กันของแต่ละ
บุคคล แต่ละอาชีพที่เ้เกิดขึ้น เช่นของชาวบ้านซึ่งต้องการ

อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในครอบครัวในบ้านในเมือง ก็ออกมาในลักษณะหนึ่ง ของบรรพชาซึ่งต้องการภูมิธรรมสูง ก็ออกมาในลักษณะหนึ่ง ซึ่งต่างก็จะบรรลุผลที่มุ่งหมายแห่งศีลของตนได้ นอกจากนี้ศีลยังเป็นเหตุสำคัญ ในการนำผลรวมให้เพิ่มพูน เป็นพลังนำความเจริญทางเศรษฐกิจและความสุขของส่วนรวม ถ้าปราศจากศีลเสีย ผลงานของแต่ละบุคคล จะถูกตัดทอนทำลายกันเองลงไปถึงจะมีใครได้ผลสูง ซึ่งได้จากการทำลายผลของผู้อื่นลงไปเป็นอันมาก ก็ไม่บังเกิดผลสำเร็จที่เป็นของส่วนรวม ผลลัพธ์ที่เป็นส่วนรวมซึ่งลดน้อยลง ความเจริญและความสุขของส่วนรวมก็เกิดได้ยาก แม้ตามความคิดเห็นนี้จะเห็นได้ว่า ยังมีคนที่รู้จักที่จะรับศีลมาปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ภาวะของตน ทั้งเห็นความสำคัญของศีลว่าทำคนและหมู่คนให้เจริญ

กล่าวได้ว่าในเมืองไทยคนทั่วไปย่อมทราบอยู่ว่าตนจะรับปฏิบัติในศีลได้โดยประการไร และศีล ๕ ไม่ได้เป็นข้อขัดขวางความเจริญของบุคคลหรือบ้านเมืองแต่ประการไร ข้อที่ควรวิตกมิได้อยู่ที่ว่าคนหากันเกรงครัดในศีลมากไป แต่อยู่ที่คนหากันขาดหย่อนในศีลมากไปต่างหาก จนถึงว่า การที่ควรละเว้นอันเป็นความผิดที่โลกทั่วไปหรือกฎหมายก็ว่าผิด คนก็ยังไม่ละเว้น จุดสำคัญที่จะต้องแก้ จึงอยู่ที่ตัวบุคคลและเหตุแวดล้อมทั้งหลายดังที่ได้กล่าวมาโดยลำดับแล้ว ฉะนั้น ถ้าตัวบุคคลแต่ละคนปฏิบัติในทางลดกิเลส คือความโลภ โกรธ หลง มีหิริ

โศตตปปะ ประจำจิตใจพอสสมควร มีเครื่องแวดล้อมให้
ความสุขสะดวกพอสสมควร เช่น โจรผู้ร้ายสงบราบคาบ
การอาชัปก่ลองสะดวก อาหารพืชพอกที่จะดำรงชีวิตตนเอง
แลครอบครัวเป็นต้น เป็นเหตุให้ไม่เกิดความจำเป็นที่จะ
ประพฤติดีศีล ทั้งสนใจที่จะปฏิบัติธรรมที่เป็นคู่กันกับศีล
เช่น มีเมตตาอารีต่อกัน ขยันขันแข็งในสัมมาอาชีพ เป็น
ต้น และบุคคลที่เป็นผู้นำ ก็ผู้ปกครองทุกระดับก็สนใจ
ดำรงตนอยู่ในศีล ไม่ปฏิบัติในทางเบียดเบียน แต่ปฏิบัติ
ในทางบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนให้ทั่วถึง ถ้าทุก
ฝ่ายร่วมกันปฏิบัติดังนี้ ศีลธรรมจะดีขึ้นได้แน่นอนเพราะ
พื้นจิตใจของแต่ละคนย่อมมีความอยากเป็นคนดีอยู่ด้วย
กัน และก็ย่อมเห็นประโยชน์ของศีลธรรม แต่ถ้ามีปัญหา
เฉพาะหน้า ก็การครองชีวิตกับแก่นขัดข้องมีอันตราย ก็
เป็นความจำเป็นที่จะต้องแก้ปัญหานั้นก่อน แม้ใน
พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสสอนในประโยชน์
ปัจจุบันก่อน คือสอนให้ขยันหมั่นเพียร ประกอบการงาน
เพื่อให้ได้ทรัพย์มาดำรงชีวิตเป็นต้น แล้วจึงทรงสอนให้
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ภายหลังควบคู่กันไป คือให้มีศรัทธา
มีศีลเป็นต้น

ในคราวที่พากันมองเห็นความเสื่อมต่างๆ ที่เกิดจาก
ความประพฤติเสื่อมทางศีลธรรมของคน ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่
ก็พากันเรียกร้องหาศีลธรรมกันเกรียวกราว ดังเช่นใน
ปัจจุบัน แต่ก็ควรคำนึงถึงเหตุต่างๆ เช่นที่กล่าวมา และ
ช่วยกันแก้ไขให้ถูกต้อง เหตุ ลำพังพระสงฆ์ ทำได้เพียงเป็น

เท่าไรก็สุดแต่เจตนาของผู้รับ ทางศาสนาได้มีทางปฏิบัติ
ผ่อนปรนสะดวกมากถึงเพียงนี้ ก็น่าจะเพียงพอทีเดียว ไม่
ทำให้ใครต้องเดือดร้อนเสียหายเพราะต้องมาถือศีล เป็น
เรื่องของศรัทธาของแต่ละคน

แรงอย่างหนึ่ง ที่จะนำไปเกิดความสนใจปฏิบัติตนอยู่
ในศีล ก็คือ ความที่มองเห็นอานิสงส์ คือผลดีของศีล ดังที่
พระได้บอกอยู่ทุกครั้งที่ให้ศีลว่า “ถึงกตितัดก็ด้วยศีล โภก
ทรัพย์ถึงพร้อมก็ด้วยศีล ถึงความดับทุกข์ร้อนใจก็ด้วยศีล
เพราะฉะนั้น ควรชำระศีลให้บริสุทธิ์”

คำนำ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรง
อาราธนาพระศาสนโสภณ (สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร
ให้เรียบเรียงเรื่อง “อวิชา” และ “สันโดษ” ขึ้น โดย
พระราชทานพระราชดำริบางประการ เพื่อเป็นแนวทาง
สำหรับปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ขอพระราชทาน
พระราชนุญาตจัดพิมพ์ขึ้น เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ
เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระบรม
ชนกนาถ และสมเด็จพระบรมราชชนนี เมื่อวันที่
๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๓

สันโดษ

สันโดษเป็นธรรมข้อหนึ่งที่ได้มีผู้ปรารภกล่าวกันมากทั้งในทางสนับสนุนทั้งในทางค้าน สนับสนุนคือส่งเสริมให้มีการปฏิบัติกัน ค้านคือแสดงว่าไม่ควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติ เพราะเห็นว่าเป็นเครื่องขัดขวางความเจริญก้าวหน้า ผู้ที่ต้องการจะทราบอธิบายเรื่องสันโดษก็มีมาก มีหลายคนได้แสดงคำแนะนำว่า ควรแสดงเรื่องสันโดษให้ทราบทั่วกัน อันที่จริงเรื่องสันโดษได้มีสอนกันตั้งแต่นักธรรม และธรรมศึกษาชั้นตรีในวัดทั้งหลายทั่วราชอาณาจักร ในโรงเรียนเด็ก ก็มีสอนกันทั่วไป นอกจากนี้ก็มีการแสดงเป็นเทศน์เป็นปาฐกถาเป็นบทความในบางครั้ง บางคราว แต่ที่จะให้แสดงเรื่องเดียวกันนี้ทุกวันทุกครั้งที่คงไม่ได้ เพราะธรรมที่จะแสดงมีมาก ฉะนั้นถ้าต้องการที่จะทราบ ก็คงจะหาคำอธิบายได้ไม่ยากนัก

คำแปลศัพท์สันโดษ คำว่า สันโดษ จากภาษาบาลีว่า “สันโตสะ สันตุญฺฐิ” แปลว่า “ความยินดี (หรือพอใจ) ด้วยของของตน ความยินดีด้วยของที่มีอยู่ ความยินดีโดยสม่ำเสมอ”

คำอธิบายสันโดษ ธรรมข้อนี้ตามที่พบในที่มากคือพระสูตรทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ภิกษุเป็นพัน คำอธิบายจึงเป็นคำอธิบายสำหรับภิกษุ ซึ่งเป็นผู้สละสิ่งที่ปวงออกบวชแล้วว่า ยินดีด้วยปัจจัย (เครื่องอาศัย) ๔

อย่างตามมีตามได้ และในบางพระสูตร เช่น อริยวงศ์-
สูตรอธิบายกว้างขวางออกไปอีก รวมความว่า “ยินดีด้วย
บัจฉัยตามมีตามได้ กล่าวสรรเสริญความยินดีดังนั้น ไม่
แสวงหาในทางที่ไม่สมควร เพราะเหตุแห่งบัจฉัยทั้งหลาย
ไม่ได้บัจฉัยก็ไม่สะดุ้ง ได้บัจฉัยมากก็ไม่สยบติดเห็นโทษ มี
บัญญัติสลัดใจออกได้บริโภกใช้สอย ทั้งไม่ยกตนไม่ข่ม
ผู้อื่นเพราะสันโดษนั้น ขยันไม่เกียจคร้านมีสัมปชัญญะมี
สติพินิจ” ถ้าจะมีปัญหาว่า ถ้าเช่นนั้นสันโดษก็เป็นธรรม
สำหรับภิกษุ หรือสำหรับบรรพชิตคือผู้บวชเท่านั้น มิใช่
สำหรับคฤหัสถ์ ก็ตอบได้ว่า ได้มีที่มาจากแห่งและความ
หมายที่แสดงไว้บางอย่างแสดงว่าใช้ได้ทั่วไป เช่น
หลักธรรมสำหรับตัดสินพระธรรมวินัย ๘ ข้อที่พระพุทธเจ้า
ทรงแสดงแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมีว่า ธรรมที่เป็นไป
เพื่อ ๑ กำหนดข้อมใจ ๒ ประกอบอยู่กับทุกข์ ๓ สิ้นสม
๔ อยากใหญ่ ๕ ไม่สันโดษ ๖ กลุกกลัดด้วยหมุกณะ ๗ เกียจ
คร้าน ๘ เลียงยาก เหล่านี้มีใช้ธรรมมิชชีวินัย มิชชีคำสอน
ของพระศาสดา ส่วนธรรมที่เป็นไปเพื่อ ๑ ปราศจากกำ
หนดข้อมใจ ๒ ไม่ประกอบกับทุกข์ ๓ ไม่สิ้นสม ๔ อยาก
น้อยหรือมกน้อย ๕ สันโดษ ๖ สงัด ๗ ปราศจากความเพียร
๘ เลียงง่าย เหล่านี้เป็นธรรม เป็นวินัย เป็นคำสอนของ
พระศาสดา เมื่อสันโดษเป็นข้อหนึ่งสำหรับตัดสินพระ-
ธรรมวินัย จึงกล่าวได้ว่าเป็นธรรมทั่วไปแก่ทั้งบรรพชิต
และคฤหัสถ์ ในมงคลสูตร ที่ตรัสสำหรับเทพและมนุษย์
ทั่วไปก็มีสันโดษรวมอยู่ด้วยข้อหนึ่ง และอธิบายบางอย่าง

เช่น ในอริยวงศ์สูตรนั้นตามที่กล่าวมาข้างต้น เช่นไม่
แสวงหาในทางที่ไม่สมควร ไม่ได้ก็ไม่สะดุ้ง ได้ก็ไม่สยบ
ติดเป็นต้น ก็ทั้งใช้ได้สำหรับภุชสะถ์ตามสมควร และใน
ข้อท้ายแห่งอริยวงศ์ว่าอินดีในภาวนา คือ ความอุบรมกุศล
ธรรมให้เกิดขึ้น อินดีในปหานะคือการละอกุศลธรรม กับ
ที่สอนให้ขยัน ไม่เกียจคร้านประจำอยู่ในอริยวงศ์ทุกข้อ
แสดงว่าเหมาะแก่ทุกฝ่าย และเป็นข้อยืนยันว่าสันโดษมิใช่
เป็นความเกียจคร้านเลย ในที่นี้คือพระสูตรบางแห่งสอน
ตรง ๆ ว่าให้มือสันตุฎฐิคือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม
ทั้งหลาย หมายความว่า ให้สันโดษแต่ในบัจจัย ส่วนใน
กุศลธรรมอย่าสันโดษ เพราะจะต้องทำกุศลให้ยิ่งขึ้นไป
เป็นอันสอนให้มีความเพียรละความขี้ทำความคั่นนั่นเอง

ทางที่ควรทำความเข้าใจในคำอธิบาย เป็นธรรมดา
ที่การอธิบายอะไรเมื่ออธิบายแก่ใครก็ทั้งให้เหมาะแก่
บุคคลหรือหมู่บุคคล เช่นเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่
ภิกษุบริษัทก็ตรัสอธิบายให้เหมาะแก่บริษัทนั้น ฉะนั้นจะ
ใช้อธิบายนั้นตรงตามตัวอักษรแก่บริษัทอื่นหาได้ไม่ จะ
ใช้ได้ก็แต่หลักธรรมซึ่งต้องนำมาใช้ให้เหมาะแก่ภาวะของ
บุคคลแต่ละคน หรือบริษัท ธรรมข้อเดียวกันจึงอาจอธิบาย
ได้ต่างกัน เช่นสัมมาอาชีวะ ความเลี้ยงชีวิตชอบ สำหรับ
บรรพชิต การเที่ยวบิณฑบาตเป็นสัมมาอาชีวะ แต่การ
ทำนาทำสวนค้าขายเป็นต้นเป็นมิจฉาอาชีวะ ส่วนสำหรับ
ภุชสะถ์การทำนาทำสวนการค้าขายเป็นต้นที่ทำโดยชอบ

เป็นสัมมาอาชีวะ ส่วนการเที่ยวบิณฑบาตเป็นการขอเขามิใช่สัมมาอาชีวะของภคฤหัตถ์ สันโดษก็เช่นเดียวกัน เมื่อใช้สำหรับภคฤหัตถ์ ก็อธิบายให้เหมาะแก่ภาวะภคฤหัตถ์ เช่นที่อธิบายไว้ในชั้นอรรถกถาในต่อมา

ความมุ่งหมายของสันโดษ แต่ในการที่จะอธิบายนั้นจะต้องทราบความมุ่งหมายจึงจะอธิบายได้ถูกต้อง ไม่เป็นการที่เรียกว่า “กล่าวต่อพระธรรม” หรือ “กล่าวต่อพระพุทธเจ้า” ดังเช่นอ้างว่า พระพุทธเจ้าหรือพระพุทธศาสนา กล่าวเป็นอย่างนั้นๆ โดยที่ไม่มีปรากฏว่ามีกล่าวไว้อย่างนั้นในที่ไหนเลย ทั้งเป็นการกล่าวผิดทาง ผิดความมุ่งหมายดังเช่นผิดต่อหลักคัคคินพระธรรมวินัยดังกล่าวมาข้างต้นพระอาจารย์ได้แสดงความมุ่งหมายของสันโดษไว้ว่า สันโดษก็คือความไม่โลภ มุ่งหมายเพื่อละบาปธรรมเป็นต้นว่าความปรารถนาเกินไป ความปรารถนามากไป ความปรารถนาเป็นบาปคือผิด ความปรารถนาเกินไปนั้น เช่นความไม่อึดในลาภของตนปรารถนาลาภของคนอื่น ความปรารถนามากไปนั้น เช่นบรรพชิตใครจะได้บัจจัย ๔ ยี่ง ๆ ขึ้นไปมากหรือภคฤหัตถ์ใครจะได้รูปเสี้ยงเป็นต้นที่น่าใคร่น่าปรารถนาพอใจยิ่งขึ้นไปมากมาย อีกอย่างหนึ่ง ความประกาศตัวอวดอ้างคุณที่มีอยู่ และความไม่รู้ประมาณในการรับเรียกว่าความมักมากก็ได้ ความปรารถนาเป็นบาปนั้น เช่นความประกาศตัวอวดอ้างคุณที่ไม่มีอยู่และความไม่รู้ประมาณดังกล่าวในข้อมักมาก ความปรารถนาที่มีลักษณะดังกล่าวมา

ทั้งหมด เป็นอาการของความโลภที่เป็นมูลแห่งอกุศลหรือแห่งทุจริตทั้งปวง สันโดษเป็นธรรมที่กำจัดความโลภหรือความปรารถนาดังกล่าว บุคคลทุกคนไม่ว่าคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ถ้าขาดสันโดษก็เต็มไปด้วยความโลภหรือความปรารถนาดังนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น ลองคิดว่าผลจะเป็นอย่างไร ก็จะพากันประพตอกุศลทุจริตต่างๆ อย่างไม่หยุดยั้ง เพราะความโลภความปรารถนาเกินไปมากไป หรือที่เป็นบาปลามกเหล่านั้นชักนำจิตใจชักนำความประพตติให้ขึ้นไป ความทุกข์เดือดร้อนต่างๆก็เกิดตามมา จะไม่เป็นเช่นนั้นก็เพราะอนุภาพแห่งสันโดษที่ยังมีคุ้มครองจิตใจของคนได้อยู่ เมื่อเข้าใจความมุ่งหมายของสันโดษดังนี้ ก็จะอธิบายสันโดษได้ถูกต้อง และจะปฏิบัติไปด้วยกันได้กับความเพียรสร้างความสำเร็จก้าวหน้าต่างๆเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นอุปการะในทางอื่นเช่นในทางประหยัดเป็นต้น

การอธิบายสันโดษในค้อมา ก็ในชั้นอรรถกถา พระอาจารย์ได้อธิบายขยายความกว้างขวางออกไปทั้งสำหรับบรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยยกเป็นหัวข้อคือ ขดาลากสันโดษ ขตาพลสันโดษ ขตาสารูปปสันโดษ และอธิบายลำดับการปฏิบัติสันโดษตั้งต้นแต่สันโดษในความคิดและในการแสวงหา ในการรับ ในการบริโภค เป็นต้น

ขดาลากสันโดษ คือ ยินดีตามที่ได้ เมื่อได้สิ่งใดก็ยินดีสิ่งนั้นและใช้สอย ไม่ปรารถนาสิ่งอื่นที่เกินไปมากไป หรือในทางที่ผิดที่เรียกว่าปรารถนาเป็นบาป

ขณาดลันโดย คือ ชินดีตามกำลัง ถ้าสิ่งที่ได้มา
ไม่เหมาะแก่กำลังของตน เช่น ไม่เหมาะแก่กำลังกาย
เพราะป่วยเป็นไข้จะบริโภคน้ำสอยไม่สะดวก ก็แลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนจะบริโภคน้ำสอยได้ หรือไม่เหมาะแก่
กำลังประการอื่นก็แลกเปลี่ยนให้เหมาะแก่กำลังของตน มี
อธิบายไว้ดังนี้ และอาจอธิบายว่าชินดีตามกำลังของตน มี
ในเรื่องต่างๆ ก็ได้

ขณาสารุปสันโดย ชินดีตามสมควร ถ้าได้มาแล้ว
เห็นว่าไม่เหมาะไม่ควรแก่ตน เพราะเป็นของดีเกินไป ก็
สละให้แก่ผู้ที่สมควร แสวงหามาใช้แต่ที่พอเหมาะพอควร
หรือเพราะเป็นสิ่งของตนไม่ควรจะใช้น้ำสอยด้วยเหตุว่าผิด
วินัย (สำหรับบรรพชิต) หรือเกินฐานะ (สำหรับทั่วไป)
ก็ไม่รับมาหรือสละไปเสีย แสวงหาใช้น้ำสอยแต่ที่เหมาะที่
ควรแก่ภาวะและฐานะเป็นต้น และข้อนี้ย่อมหมายถึง
แสวงหาแต่ที่พอเหมาะพอควรด้วย

สันโดยในความคิด คือ ระวังความคิดที่ฟุ้งซ่าน
อยากได้นั่นได้นั้นที่เกินไปมากไป หรือที่อยากได้ในทางผิด
ดังกล่าว พอใจในการใช้ความคิดในทางที่ถูกต้อง

สันโดยในการแสวงหา คือ ชินดีแสวงหาแต่สิ่งที่
ควรจะได้ ที่จะพึงบริโภคน้ำสอยได้ตามกำลังของตน และ
ที่สมควรแก่ภาวะฐานะเป็นต้น และในทางที่ถูกต้อง

สันโดษในการรับ คือ รับแต่ที่ควรรับและรับพอ
ประมาณ มิใช่ว่าเมื่อจะได้หรือเมื่อมีผู้จะให้ก็รับทุกอย่าง
เพราะสิ่งที่จะได้เป็นสิ่งที่มีโทษก็มี เป็นสิ่งที่จะเป็นโทษ
เพราะรับเกินประมาณไปก็มี ทั้งบุคคลที่จะให้อาจมีความ
ปรารถนาในทางไม่ชอบก็มี เช่นให้เพื่อหวังผลตอบแทน
ที่ยิ่งกว่า เมื่อรับแล้วก็ต้องทำธุรกิจให้เขาในทางที่ผิด ผู้ที่
รักษาดินให้บริสุทธิ์จึงไม่ยอมรับอะไรของใครง่าย ๆ จะต้อง
พิจารณาว่าเขาให้ทำไมเพื่ออะไร ถ้ารู้สึกว่าเป็นการให้ด้วย
เจตนาที่ไม่บริสุทธิ์ก็ไม่ยอมรับ ความยินดีรับแต่ที่ควรรับ
และแต่ที่ควรรับก็รับแต่พอประมาณ ย่อมเป็นเหตุให้พ้น
มลทินโทษเพราะการรับ

สันโดษในการบริโภค คือ ยินดีบริโภคใช้สอยสิ่ง
ที่ได้มาด้วยการพิจารณาให้รู้ถึงประโยชน์ที่ต้องการ อันสิ่ง
ที่ได้มานั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง และเมื่อเทียบกับ
คนอื่น ๆ แล้ว ก็จะต้องมียังหย่อนกว่ากันตามฐานะต่าง ๆ
เช่นฐานะแห่งทรัพย์ที่จะซอหา ถ้าขาดสันโดษในข้อนี้ ก็
จะเกิดความปรารถนาอยากที่จะบริโภคใช้สอยแต่สิ่งที่ดี ๆ
เช่นอาหารที่ดี เครื่องนุ่งห่มที่สวยงาม ที่อยู่อาศัยที่ผาสุก
และงดงาม นอกจากนั้นยังต้องการเครื่องบำรุงความสุข
สะดวกเครื่องประดับตกแต่งต่าง ๆ อีกไม่มีที่สิ้นสุด กล่าว
ได้ว่าความขาดสันโดษข้อนี้เป็นเหตุสำคัญประการหนึ่ง
ที่ต้องเป็นผู้ช่อมากกว่า จริงอยู่ทุกคนย่อมต้องการ
จะบริโภคใช้สอยสิ่งที่ดี ๆ และสวยงาม แต่ก็ต้องมี

ขอบเขตแห่งปริมาณเป็นต้น คือทุกคนย่อมมีขอบเขตแห่ง
การได้มา มิใช่ว่าจะสามารถได้ตามที่อยาก โดยปกติย่อม
ได้ตามตามปริมาณแห่งรายได้ มีรายได้น้อยก็ซื้อหามาได้
น้อย มีรายได้มากก็อาจซื้อหาได้มาก แม้มีเงินแต่ไม่
อาจจะซื้อหาได้ก็มีอยู่ไม่น้อย และอาจบริโภคใช้สอย
ได้ตามปริมาณแห่งกำลัง เช่นบริโภคอาหารได้คราวละอึด
ถึงจะมีอาหารมากมายเท่าไร ก็บริโภคให้เกินกว่าอึดหนึ่ง
ในคราวหนึ่งไม่ได้ บางคราวเป็นโรคอาจบริโภคไม่ได้
เครื่องนุ่งห่มก็ใช้ได้คราวละชุด ที่อยู่อาศัยถึงจะใหญ่โต
เท่าไร ก็อยู่จริง ๆ คราวหนึ่งกว้างยาวเท่าขนาดของตนเอง
กำลังแห่งการที่จะบริโภคใช้สอยได้จริง ๆ ของแต่ละคนจึง
มีอยู่ไม่มากนัก และยังมีปริมาณแห่งความสมควรอีก
ประการหนึ่ง ยกตัวอย่างเครื่องบริโภคใช้สอย เช่นสิ่งนั้น
สิ่งนี้จะสมควรแก่ตนหรือไม่ จะต้องเป็นสิ่งที่ดีตนทำได้เอง
หรือใช้ของของคนอื่นทำก็ได้ คนเราบางคนต้องใช้ของที่ผู้อื่น
ทำกันเป็นส่วนมาก จำพวกที่ทำเองก็ทำเป็นบางอย่าง เช่น
ชาวนาก็ทำนาข้าว พวกทอผ้าก็ทำผ้า พวกช่างก่อสร้าง
ก็ก่อสร้างบ้านเรือน พวกหมอก็ทำยาพยาบาลไข้เจ็บ
และพวกอื่นก็มีอาชีพอย่างอื่น เมื่ออยู่รวมกันก็ซื้อขาย
แลกเปลี่ยนกันใช้บ้าง ให้เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์
บุชากันบ้าง ฉะนั้นจะจำกัดว่าจะต้องใช้เฉพาะสิ่งของตนเอง
ทำเท่านั้นหาได้ไม่ ถ้าถือเช่นนั้นไม่ได้ทำนาเองก็ไม่ต้อง
บริโภคข้าวกันเท่านั้น และจะถือประเทศอื่นก็ไม่สะดวก
อีก เพราะมีมากสิ่งอำนวยประโยชน์ แต่ไม่มีในประเทศ

ฉันของตน เกิดขึ้นที่จะฟังตัดสินว่าสมควรแก่ตนหรือไม่จึง
น่าจะพิจารณาในทางอื่น และทางที่จะพิจารณาในที่นี้ก็ควร
เป็นทางตามนัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ คือ ประโยชน์ที่
จะพึงได้จากการบริโภคใช้สอยสิ่งนั้นๆ ดังเช่นที่ตรัสสอน
ให้พวกภิกษุพิจารณาในการบริโภคบัจฉัยทั้ง๔ตามประเภท
เช่นบริโภคจ্বরก็เพื่อป้องกันหนาวร้อน เพื่อปกปิดส่วนที่
พังละลายเป็นต้น บริโภคบิณฑบาตก็เพื่อดำรงกายขึ้นเพื่อ
ที่จะทำความดีได้เป็นต้น รวมความว่ามีใช้เพื่อเพิ่มพูน
ตัณหา การมีสิ่งต่างๆ ไว้เพื่อสนองความต้องการของ
ร่างกายนั้นไม่มากมายอะไรนัก แต่การที่จะสนองตัณหา
นั้นจะต้องมีมากมายอย่างไม่อาจกำหนดเขตได้ เกิดขึ้น
ดังกล่าวน่าจะนำมาใช้ได้ง่ายสำหรับทุกๆ คน สมมุติว่า
ของสิ่งนั้น ว่าถึงรายได้และกำลังที่จะใช้สอยก็มีอยู่เพียงพอ
แต่จะสมควรหรือไม่ ก็ให้พิจารณาว่าจำเป็นจะต้อง
มีหรือไม่ จะได้ประโยชน์ทางการใช้อย่างไรบ้าง เมื่อเห็น
ว่าเป็นสิ่งที่มียู่แล้ว ถึงจะเก่าและอาจไม่งดงามก็ยังสามารถ
ถึงจะได้มาอีกก็ไม่เกิดประโยชน์การใช้เพิ่มขึ้น เป็นแต่
เพียงสำหรับบวอดหรือเพื่อสนองความอยากเท่านั้น เพียง
เท่านั้นก็ตัดสินได้แล้วว่าไม่สมควร ถ้ายังไม่เหมาะสมควรแก่
ภาวะฐานะอย่างอื่นอีกก็รู้ได้ง่าย เว้นแต่จะระงับความ
อยากได้ที่เป็นตัณหาไม่ได้เท่านั้น ฉะนั้นความพุ่มพวย
เกินไปมากไปต่างๆ จึงอยู่ที่ความขาดสันโดษดังกล่า
เป็นผลเสียหาชนับจากส่วนตัวไปหาส่วนรวม และจากส่วน

รวมไปหาส่วนตัว สำหรับผู้ที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยจนตัวเองต้อง
วิตติยากจนขัดสนลงไป ผลอันนั้นก็จะต้องกระเทือนไปถึง
ส่วนรวมไม่น้อยก็มาก เรียกว่า เป็นผลเสียหายนับจากส่วน
ตัวไปหาส่วนรวม ส่วนผู้ที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยแม้ตนเองยังไม่
วิตติเพราะมีทรัพย์สินมาก แต่ก็เป็นที่เหตุให้ส่วนรวมยากจนลง
ผลแห่งความยากจนของส่วนรวม ก็ย่อมจะกระเทือนถึงผู้
ที่มั่งมี และใช้ความมั่งมีไปในทางที่ผิดนั้นได้ เรียกว่าเป็น
ผลเสียหายจากส่วนรวมไปหาส่วนตัว แต่ถ้ามีสันโดษดัง
กล่าวจะไม่เกิดผลเสียหายเช่นนั้น เพราะจะมีการใช้ความ
คิดในทางที่ถูก จะมีการแสวงหา การรับ การบริโภคนทาง
ที่ถูก ตามหลักของสันโดษ ๓ ก็คือ ขณาลภสันโดษ
ขณาลสสันโดษ ขณาสารูปสันโดษ จะเป็นการประหยัด
หรือสมชีวิตา การใช้จ่ายเลี้ยงชีวิตตามสมควร ตามที่กล่าว
มานี้จะเห็นได้ว่า สันโดษ ๓ นั้นเป็นหลักอธิบายสันโดษ
อื่นๆ ที่แยกอาการออกไป เช่นสันโดษในความคิด ใน
การแสวงหา ในการรับ ในการบริโภค ได้กล่าวถึงสันโดษ
ในการบริโภคมากกว่าข้ออื่น ก็เพราะการบริโภคหรือที่
เรียกสั้นๆ ว่า “การกิน” นี้เป็นข้อสำคัญที่เกี่ยวพันไปถึง
ข้ออื่นทุกข้อ

สันโดษกับธรรมบางข้อ ตามที่กล่าวมานี้ สันโดษ
จึงมิใช่ข้อที่ทำให้เกิดจรรยา หรือมิใช่เป็นพวกเดียวกับ
ความเกียจคร้าน กล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ในที่อธิบาย
สันโดษก็แสดงความขยันหมั่นเพียรด้วย และในลักษณะ

ตัดสินพระธรรมวินัยมีสันโดษ และความเพียรรวมอยู่ด้วย
ทั้งสองข้อ ถ้าสันโดษจะทำให้เข็ญครั้นก็จะต้องมีไม้ค้ำ
สอของพระพุทธเจ้า เพราะผิดลักษณะตัดสินดังกล่าว อัน
ที่จริง สันโดษน่าจะใกล้เคียงกับมัจฉริยะ (ความกระหน่น) และ
เป็นปฏิบัติกับทาน (การให้) หรือจาคะ (การบริจาค)
เพราะสันโดษคือความยินดีด้วยสิ่งที่มีอยู่ของตน เมื่อเป็น
เช่นนั้นต้องหวังไว้ไม่ให้แก่ใคร ถ้าให้แก่ใครจะไม่เป็นการ
ผิดสันโดษไปหรือ เพราะจะเป็นการไม่ยินดีด้วยของของ
ตน แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะผู้มีสันโดษย่อม
ไม่โลภ ด้วยมีความปรารถนาเกินไปผิดไป จึงมิใช่เป็นผู้
ตระหนี่สามารถบริจาคทานได้สะดวก เป็นอันว่า สันโดษ
ความเพียร ทานหรือจาคะย่อมเป็นธรรมที่สนับสนุนกัน
อีกอย่างหนึ่ง สันโดษมักแสดงเป็นคู่กันกับอปปิเจตนาที่
แปลกันว่า “ความปรารถนาน้อย” หรือ “ความมกน้อย”
ความมกน้อยตรงกันข้ามกับความมกมาก อธิบายได้ ๒
อย่างๆ หนึ่ง คือ ความต้องการเฉพาะที่ต้องบริโภคใช้สอย
จริงๆ ไม่ต้องการมากไปกว่านั้น อีกอย่างหนึ่ง อธิบายว่า
ไม่อวดตัวด้วยหวังความเด่น หรือแม้จะทำความดีก็ไม่
ปรารถนาแสดงตัวทำนองคำว่า “ปิดทองหลังพระ”

คุณของสันโดษ สันโดษที่ปฏิบัติให้เหมาะให้คุณ
อย่างไรน่าจะเป็นที่เข้าใจได้พอสมควรแล้วจากการอธิบาย
ที่กล่าวมาโดยลำดับ แต่ก็ควรจะเพิ่มเติมอีกบ้างด้วยแสดง
พระพุทธานุภาพที่ตรัสไว้ว่า “สันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง”

และว่า “สันโดษย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงอยู่เพื่อความไม่
พินาศ เพื่อความไม่อันตรายแห่งพระสัทธรรมศาสนา”
ชื่อว่า “สันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง” พึงเห็นความว่า เพราะ
ทำให้จิตใจรู้จักกับความมั่งมี จิตใจที่ขาดสันโดษประกอบ
ด้วยความปรารถนากระหายในสิ่งต่างๆ ย่อมรู้สึกว่าจะขาด
แคลนอยู่เสมอ แม้จะได้ภูเขาที่เป็นทองทั้งลูก ก็คงรู้สึก
ขาดแคลนอยู่นั่นเอง จึงมีพระพุทธภาษิตกล่าวว่า “แม่น้ำ
เสมอด้วยตลมหาคือความอยากไม่มี” จึงไม่มีโอกาสได้รู้
จักกับความมั่งมี หรือความอิ่มความพอกความเต็ม รู้จักแต่
ความขาดจนขาดแคลน มีทรัพย์มากเท่าไรก็เหมือนไม่มี
ทรัพย์เหล่านั้นมีค่าเท่ากับเชื้อสำหรับสูบกองไฟคือตลมห
เท่านั้น แล้วเขื่อนั้นเองก็กลายเป็นเถาถ่านไปในเวลา
ไม่ช้า ตลมหจะอยากทะยานหาเชื้อใหม่ต่อไป ต่อเมื่อมี
สันโดษจึงเกิดความมั่งมีและความสุข เพราะจะมีความ
อิ่มความพอกความเต็ม ฉะนั้นสันโดษนี้เองจึงเป็นตัวทรัพย์
ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง เพราะทรัพย์
อย่างอื่นไม่ทำให้อิ่มให้พอกได้ ส่วนทรัพย์นั้นทำให้อิ่มได้พอก
ได้ นอกความมั่งมีซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสุขที่แท้จริง อีก
ข้อหนึ่งที่ตรัสว่าสันโดษ เป็นไปเพื่อความดำรงอยู่เป็นต้น
แห่งพระสัทธรรมศาสนานั้น พึงเห็นความว่า พระสัทธรรม
อันหมายถึงพระศาสนา คือคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น
ย่อมสอนให้ละความชั่ว ทำความดี และให้ชำระจิตใจของ
ตนให้ส่องใส จะดำรงอยู่ได้ในบุคคลที่มีสันโดษเท่านั้น
คนที่ขาดสันโดษจะพอกพูนแต่ความชั่วทุจริตต่างๆ จะ

ทำความดีอะไรไม่ได้แม้แต่ศีลก็จะรักษาไว้ไม่ได้ จะ
ชำระจิตใจให้่องแสงสว่างก็ได้ เพราะจะมีแต่ความโลภ
ปรารถนาที่เกินไปมากไปและที่ผิดไปต่างๆ สัตถกรรม
จึงไม่อาจจะเกิดขึ้นตั้งอยู่เจริญยิ่งขึ้นในบุคคลเช่นนั้น ที่มี
อยู่แล้วก็จะเสื่อมสั่นไป ต่อเมื่อมีสันโดษสัตถกรรมจึงจะเกิด
ขึ้นตั้งอยู่และเจริญยิ่งขึ้น อธิบายใกล้ๆ ภายในตนเองดังนี้
แหละ ไม่จำเป็นต้องไปอธิบายให้ไกลตนว่าพระศาสนาของ
ท่านจะเสื่อมจะเจริญที่นั่นที่นี้ ความเสื่อมหรือความเจริญ
แห่งพระสัตถกรรมในตนของแต่ละบุคคลนั้นแหละเป็นสิ่ง
สำคัญ และรู้ได้ง่าย เพราะไม่ต้องไปดูที่ไหน ดูเข้าที่
ตนเองก็จะมองเห็น

WHAT DID THE BUDDHA TEACH?

and

SĪLA

by

PHRA SĀSANASOBHANA

(Suvaddhanathera)

วัดบวรนิเวศวิหาร
กุฏิหลวงกิมปนาทแสนชาคร

3111101000107

Foreword

On the occasion of His Majesty the King's Birthday, the fifth day of December in the year of the Buddhist Era 2515, Phra Sāsana Sobhaṇa (Charoen Suvaḍḍhano), Lord Abbot of Wat Bovoranives Vihāra, received a Royal Award with the title of Somdet Phra Nāṇasaṃvara.

The bhikkhus and sāmaneras of Wat Bovoranives Vihāra, together with pupils and devotees who are impressed by the great compassion of H.M. the King, have with one mind decided to reprint "What did the Buddha teach?" and "Sila" both written by the venerable author, as a gift for distribution to congratulate him and pay their respects at this time.

On this occasion of the Royal Award, we have gratitude to H.M. the King, give thanks to all those who helped with arrangements, and rejoice with everyone having a mind of gladness.

Wat Bovoranives Vihāra,
5th of December, B.E. 2515

P R E F A C E

Her Royal Highness Princess Sangwan Mahidol, the Princess Mother, felt that students and government officials who are studying or serving abroad ought to possess a handbook outlining the teachings of the Buddhist religion for use as a manual from which they could learn how to act in accordance with those teachings and how to explain some principles of Buddhism to foreign friends desirous to learn about them. Her Royal Highness therefore requested the Venerable Phra Sasanasobhana (สุวณฺโสภณ) of Wat Bovoranivesvihara to write, in conformance with her own outline, a Thai text entitled "What did the Buddha teach?". Then Phra Khantipalo (Laurence C.R. Mills) also of Wat Bovoranivesvihara and Phra Nagaseno of Wat Benjamabopitr were requested to make the preliminary translation of that text into English. Afterwards Phya Srivisarvacha, Police Lieutenant Colonel Ed Na Pombejra and Mr. John Bloefeld were asked to go over the English version. After certain modifications had been made to her satisfaction, Her Royal Highness ordered both the Thai text and the English version to be published concurrently in pamphlet form on the occasion of her birthday anniversary.

Srapatum Palace
October 21st B.E. 2510 (1967)

WHAT DID THE BUDDHA TEACH ?

Eighty years before the commencement of the Buddhist Era, a great man was born into the world. He was the son of King Sudhodana and Queen Siri Maha Maya of Kapilavastu of the Sakka country which is now within the boundaries of Nepal. His name was "Siddhattha". Thirty-five years later, Prince Siddhattha attained Supreme Enlightenment and thereafter became known as the "Enlightened One" or the "Lord Buddha" as he is called in Thai. He proclaimed his "Dhamma"¹ or Universal Truth to the people; and, thereafter, the Buddhist religion (the Teachings of the Buddha) and the Buddhist community of disciples came into existence. The community was composed of bhikkhus or monks (including samaneras or male novices), bhikkhunis or nuns (including samaneris or female novices), upasakas or male lay followers and upasikas or female lay followers. At present, in Thailand, we have only monks and novices, upasakas or Buddhist laymen and upasikas or Buddhist laywomen. A monk is a man who has been ordained and conducts himself in accordance with the precepts laid down for a monk. A novice is a person under or over 20 years of age who has been ordained and conducts himself in accordance with the precepts laid down for a novice. A Buddhist layman or laywoman is one who has taken refuge in the Triple Gem, i.e. the Buddha, the Dhamma and the Sangha, and observes the precepts applicable to laymen and laywomen. At present we call laymen and laywomen, whether of age or under age, "Buddhamamaka" and "Buddhamamika" respectively, meaning "he or she who believes in the Buddha". Buddhism has spread from its place of birth into the various countries of the world.

¹ Also called "Dharma" from the Sanskrit.

The focal point of worship in Buddhism is the Ti-Ratana (the Triple Gem) namely the Buddha who by himself discovered, realized and proclaimed the Dharma, thereby establishing the Buddhist religion, the Dhamma (Universal Truth) discovered, realized and proclaimed by the Buddha and the Sangha or community of those who hear, follow and realize the Buddha's Teachings. Some members of the Sangha become monks and help in the dissemination of Buddhism and the perpetuation of monkhood up to the present time.

Everyone who is initiated into the Buddhist religion, whether a layman, a laywoman or a monk, ought to conform to a preliminary rule, namely one must solemnly promise to take refuge in and accept the Triple Gem as one's own refuge or, in other words, to regard the Buddha as one's father who gives birth to one's spiritual life. A Buddhist may associate himself or herself with people of other faiths and pay respect to objects of reverence of other religions in an appropriate manner in the same way as he or she may pay respect to the father, mother or elders of other people while having at the same time his or her own father. He will not lose his Buddhist religion as long as he believes in the Triple Gem, just as he will remain the son of his own father as long as he does not disown him and adopt someone else as his father instead, or just as he will remain a Thai as long as he does not adopt another nationality. Buddhism, therefore, is not intolerant. Its followers may at will associate with people of other nationalities and religions. Buddhism does not teach disrespectfulness to any one. On the contrary, it declares that respect should be paid to all those to whom respect is due and that the Dhamma should not be withheld from the knowledge of others and kept only

to oneself. Whoever desires to study and practice the Dhamma may do so without having to profess first the Buddhist faith. The Dhamma as proclaimed by Buddhist religion, will help to demonstrate that it is "Truth" that will be beneficial and bring happiness in the present life. The essence of the entire Buddhist teachings lies in the Four Noble Truths.

Noble Truth (Ariya-Sacca) is short for "truth of the noble ones (or of those who have attained a high degree of advancement)", "truth attainable by the noble ones", "truth by which one is ennobled". It should first be understood that it is not simply truth that is agreeable to the world or to oneself, but truth that is directly born of wisdom. The four Noble Truths are:-

1. Dukkha or suffering; which means birth, decay and death which are the normal incidents of life. It also means sorrow, lamentation, pain, grief and despair which are at times experienced by our body and mind. To be separated from the pleasant, to be disappointed, or to be in contact with the unpleasant are also suffering. In short our body and mind are subject to suffering or, in other words, we may say that our existence is bound up with suffering².

2. Samudaya; which means the cause of suffering, which is desire. It is a compelling urge of the mind, such as the longing to own what we desire, to be what we desire to be, or to avoid those states to which we feel aversion.

3. Nirodha; which means cessation of suffering, which connotes extinction of desire or such longings of the mind.

² Some present-day Buddhists are of the opinion that the word "frustration" is a good translation of Dukkha, as it carries a wider meaning than "suffering".

4. Magga; which means the way to the cessation of suffering, which is the Noble Eightfold Path, namely Right Understanding, Right Intention, Right Speech, Right Action, Right Livelihood, Right Effort, Right Mindfulness and Right Concentration.

Some people believe that Buddhism is pessimistic in outlook because its teachings deal only with suffering and are of so high a standard that ordinary people are unable to practise it because it advocates extinction of desire, which is very difficult to accomplish. Since such misunderstanding exists, clarification is necessary before the Noble Truths can be dealt with. The Buddhist religion is neither wholly pessimistic nor wholly optimistic. It derives its outlook from truth, i.e. truth which can only be understood through a combination of insight and purity of mind.

According to the history of Buddhism, the Buddha did not enunciate the Four Noble Truths to any one lightly. He would first feed the minds of his listeners with other points of the Dhamma until they became pure enough to be receptive to higher teaching. Then He would expose the Four Noble Truths to them. The other points of the Dhamma that are constantly stressed particularly to laymen, are Dana or charity, Sila or morality, the natural and logical result of charity and morality which is bliss (meaning happiness and prosperity even in this life), the dangers of sensuality (anything that binds one to love and desire) and the advantages to be derived from the renunciation of sensuality. This method of gradual teaching adopted by the Buddha is comparable to the present day method of education. We may say that the Four Noble Truths were taught at university level; pupils at lower educational levels were taught other points of the Dhamma

suitable to their understanding. The Buddha would never teach the Dhamma beyond the comprehension of his listeners, for to have done so would not have benefited anyone. For those who are in search of knowledge, although they may not be able to comply with the Four Noble Truths, study of this fundamental point of the Dhamma would certainly advance their rational knowledge of truth and may make them consider how much they can in practice comply with it in spite of the fact that they are still unable to rid themselves of desire. Such consideration is possible as in the following instances:-

1. Every one wants to be happy and never wants to suffer. But why are people still suffering and unable to do away with their own sufferings themselves? Sometimes, the more they try to get rid of them, the more they suffer. This is because they do not know what is the true cause of suffering and what is the true cause of happiness. If they knew, they would be successful. They would eliminate the cause of suffering and create the cause of happiness. One of the important obstacles to this success is one's own heart. Because we comply too much with the dictates of our hearts, we have to suffer.

2. In saying that we comply with the dictates of our hearts, in fact, we mean that we are gratifying desire or those compelling urges of the heart. In worldly existence, it is not yet necessary to suppress desire totally because desire is the driving force that brings progress to the world and to ourselves. But desire must be under proper control and some limit should be set for satisfying it. If desire could be thus restricted, the probability of a happy life in this world would be much greater. Those who start fires that

burn themselves and the world are invariably people who do not restrict the desires of their hearts within proper bounds. If we wish to acquire knowledge, we should study hard. If we desire rank and wealth, we should persevere in our duty to the best of our ability. This is tantamount to observing the Noble Eightfold Path in relation to the world, which is at the same time acting in accordance with the Dhamma.

3. But human beings require some rest. Our bodies need rest and sleep. Our minds also must be given time to be empty. If they are at work all the time, we cannot sleep. Among those who take pleasure in forms and sounds there are, for example, some who are fond of good music; but, if they were compelled to listen to music too long, the lovely music constantly sounding in their ears would become a torment. They would run away from it and long for a return of silence or tranquility. Our mind requires such tranquility for a considerable time every day. This is rest for the mind or in other words the extinction of desire which, in fact, amounts to elimination of suffering. Therefore, if one really understands that elimination of suffering is nothing but keeping the mind at rest and that rest is a mental nourishment which is needed every day, then one will begin to understand the meaning of Nirodha.

4. We should go on to realize that when our mind is restless it is because of desire. The mind then causes us to act, speak and think in consonance with its agitated state. When gratified, it may become peaceful; but only momentarily, because action dictated by a restless mind may very soon afterwards bring us intense pain and severe punishment or make us conscience-stricken and cause us to regret it for a very long time. So let it be known that a person with his mind in such

a state is termed a "slave of desire". Then is there a way to overcome desire or to master the desire in our own hearts? Yes, there is the Noble Eightfold Path that leads to the extinction of suffering, namely:

(1) Sammaditthi or Right Understanding, meaning an intellectual grasp of the Four Noble Truths or of the true nature of existence even in a simplified form as outlined in the preceding paragraphs.

(2) Sammasankappa or Right Intention, meaning intention to be free from all bonds of Dukkha. Such intention should be free from revenge, hatred and harmfulness.

(3) Sammavaca or Right Speech, meaning abstinence from lying; from tale-bearing and vicious talk that cause discord; from harsh language; and from vain, irresponsible and foolish talk.

(4) Sammakammanta or Right Action, meaning avoidance of killing and torturing, of theft and misappropriation, and of adultery.

(5) Sammaajiva or Right Livelihood, meaning rejection of wrong means of livelihood and living by right means.

(6) Saminavayama or Right Effort, meaning¹ effort to avoid the arising of evil; effort to overcome evil and demeritorious states that have already arisen; effort to develop good and beneficial states of mind, and effort to maintain them when they have arisen.

(7) Sammasati or Right Mindfulness, meaning dwelling in contemplation of the true stations of the mind, for instance, the Satipatthana or four Stations of Mindfulness which are the Body, Sensation, Mind and Dhamma.

(8) Sammasamadhi or Right Concentration, meaning the fixing of the mind upon a single deed which we wish to perform along the right path.

The Noble Eightfold Path is in reality one complete path with eight component parts which may be summed up in three stages of training (sikkha) namely:

Sila Sikkha or Training in Morality, which includes Right Speech, Right Action and Right Livelihood. In general this means that whatever we say or do, we must say or do in the right way. This also applies to our livelihood. We must reject wrong means of livelihood and live by right ones. If we do not yet have a means of livelihood, for instance if we are students depending on the support of our benefactors, we must spend the money given us properly and not squander it extravagantly. We must learn to control ourselves and refrain from spending it wrongly or improperly on ourselves and our friends.

Citta Sikkha or Mental Training, which includes Right Effort, Right Mindfulness and Right Concentration. Generally speaking, the subject of the mind is very important. We must study and train our minds. It is not really difficult to do so if only we can get started. For instance we can begin developing diligence, train ourselves in mindfulness and cultivate our memories by focussing our minds on what is beneficial and by practicing concentration. Such training can be applied to our study since it requires diligence and proper use of our memory and powers of concentration.

Pañña Sikkha or Training in Wisdom, which includes Right Understanding and Right Intention. Generally speaking, man succeeds in his own develop-

ment through insight by means of which he makes right decisions. Right intention means right deliberation and right understanding leads to right decisions. Students in the various fields of study all aim at acquiring wisdom in order to enable them to deliberate rightly and arrive at correct decisions in accordance with reason and reality. The training in wisdom should in particular include the knowledge of *Ti-lakkhana* or the Three Characteristics of Existence and the practice of *Brahma-Vihara* or the Four Sublime States of Consciousness.

Ti-lakkhana or the Three Characteristics of Existence

All *sankhara* or phenomenal (compounded) things are subject to *Anicca* or impermanence, *Dukkha* or suffering and *Anatta* or non-self, which are the three characteristics of existence.

Anicca or impermanence means transience. Everything that has come into existence will eventually have to pass away. Everything exists only temporarily.

Dukkha or suffering consists of continual change. All things are subject to incessant and continual decay. Their owners consequently have to suffer just as much as the things they possess. For instance, one falls ill when one's body is out of order.

Anatta or non-self means void of reality or self-existence. *Anatta* may be explained in three stages as follows :

1. Not to be too self-centered. Otherwise one would become selfish and would be actuated only by

self-interest and would not know oneself in the light of truth. For instance, being too egoistic, one would believe one is in the right or entitled to this or that but in truth one's belief is erroneous.

2. We cannot give orders to anything, including our bodies and minds, to remain unchanged according to our wish. For instance we could not order our bodies to remain always young and handsome and our minds always happy and alert.

3. One who has practiced and attained to the highest level of knowledge will discover that all things including one's own body and mind are devoid of self, or, as the Buddhist proverb puts it, "one becomes non-existent to oneself". Some people with great insight have no attachment to anything at all in the world. Nevertheless, during their lifetimes, they are able to conduct themselves in the right manner (without defilements) appropriate to the place and circumstances in which they live.

Brahma-vihara

Brahma-vihara or the four Sublime States of Consciousness denote four qualities of the heart which, when developed and magnified to their fullest, lift man to the highest level of being. These qualities are:

1. Metta, which means all-embracing kindness or the desire to make others happy, as opposed to hatred or the desire to make others suffer. Metta builds up generosity in one's character, giving it firmness, freeing it from irritation and excitement, thus generating only friendliness and no enmity nor desire to harm or cause suffering to anyone, even to the smallest creatures, through hatred, anger or even for fun.

2. Karuna, which means compassion or desire to free those who suffer from their sufferings, as opposed to the desire to be harmful. Karuna also builds up generosity in one's character, making one desirous to assist those who suffer. Karuna is one of the greatest benefactions of the Buddha as well as of the monarch and of such benefactors as our fathers and mothers.

3. Mudita, which means sympathetic joy or rejoicing with, instead of feeling envious of, those who are fortunate. Mudita builds up the character in such a way that it promotes only virtues and mutual happiness and prosperity.

4. Upekkha, which means equanimity or composure of mind whenever necessary, for instance, when one witnesses a person's misfortune, one's mind remains composed. One does not rejoice because that person is one's enemy nor grieve because that person is one's beloved. One should see others without prejudice or preference but in the light of Kamma or will-action. Everyone is subject to his own Kamma, heir to the effects of his own will-actions. Earnest contemplation of Kamma or the law of Cause and Effect will lead to the suppression of egocentric contemplation and result in the attainment of a state of equanimity. Upekkha builds up the habit of considering everything from the point of view of right or wrong and ultimately leads to a sense of right-doing in all things.

These four qualities should be cultivated and developed in our hearts by generating metta or loving-kindness to all beings in general and to some in particular. If this practice is repeated often, our minds will become impregnated with them often, thus displacing hindrances such as hatred and anger. Pursued long enough, it will ultimately become a habit which will bring with it only happiness.

Nibbana is Supreme Happiness

There is a Buddhist proverb which states that "Nibbana is Supreme Happiness". Nibbana means elimination of desire, not only worldly desire but also desire in the sphere of the Dhamma. Action not dictated by greed is action leading to Nibbana.

The Buddha was once asked what was meant by saying that "Dhamma" including "Nibbana" may be "realized by everyone personally". The Buddha's reply was as follows. When one's mind is subdued by greed, hatred and delusion, volition harmful to oneself or others or to both oneself and others will arise, causing physical and/or mental suffering. As soon as such volition arises, unwholesome actions, be it of body, speech or mind, will inevitably follow. One in such a state of mind will never be able to recognize, in the light of truth, what is to his own or others' benefit, nor to the benefit of both. However when greed, hatred and delusion are eliminated, when there is no more volition harmful to oneself or others, or to both, no more unwholesome bodily, verbal or mental actions, when what is to one's own or others' benefit, or both, is recognized in the light of truth and no more suffering of the body nor even of the mind occurs, this is the meaning of "Dhamma" leading to "Nibbana". According to this explanation of the Buddha, realization of the Dhamma means realization of one's own mental states, good as well as bad. No matter in what state the mind may find itself, one should realize it correctly in the light of truth. This is what is called realization of the Dhamma. It may be asked what benefit can be derived from such realization? The answer is that it will bring peace of mind. When the mind is poisoned with desire, hatred and delusion, it always flows

outward. If it is brought back to be examined by itself, the fire of desire, hatred and delusion will ultimately subside and peace of mind will ensue. This peace should be carefully discerned and securely retained. This then is realization of peace of mind which is realization of Nibbana. The way to realize the Dhamma and attain Nibbana as taught by the Buddha is a natural one which can be practiced by all from the simplest and lowest to the highest level.

The Noble Truths, the Three Characteristics of Life and Nibbana are Sacca Dhamma, i.e. Universal or Absolute Truth as realized and taught by the Buddha (as expounded in the First Sermon and in the Dhammaniyama or Fixedness of the Dhamma). This may be termed Truth in the light of the Dhamma, which may be attained through Panna or insight, and this is the Buddhist way to end all suffering. Buddhism simultaneously teaches the worldly Dhamma or Lokasacca. This is worldly truth, a "relative reality" or conventional truth which views the material universe as it really is, i.e. an aggregate of composite factors existing in relation to certain imperfect states of consciousness such as belief in the existence of selfhood and all its belongings. But in the worldly sense it has a conventional identity as exemplified in the Buddha's saying "A man is his own refuge". In this connexion, the Buddha said "As the assembled parts of a cart comprise a cart, so the existence of khandhas or composite factors of being comprise a being". The worldly Dhamma includes conduct in human society, for instance, the Six Directions (conduct towards our fathers and mothers, our teachers, our religion, our wives and children and our servants), as well as religious precepts and disciplinary laws. Along with our practice of the Dhamma to liberate our minds from suffering according

to Absolute Truth, we should also practice the Dhamma in the light of worldly or conventional truth. For example, if one is a son, a daughter or a pupil, one should comply with the Dhamma in a manner appropriate to one's status and try to study and use the Dhamma in the solving of one's daily problems. He should try every day to apply the Dhamma in his study, work and other activities. He who conducts himself in this manner will see for himself that the Dhamma is truly of immeasurable benefit to his own existence.

P R E F A C E

Her Royal Highness Princess Sangwan Mahidol, the Princess Mother, feels that Sila or rules of moral conduct, especially the five main Silas of Buddhism are principles of humane conduct well suited to all people regardless of their religion. But many people are of the opinion that these Silas are difficult to follow and a hindrance to human progress. For instance, they feel that one cannot wholly abstain from killing as prescribed by the first Sila. Hence they do not pay much attention to the Silas. Acceptance of the moral rules enunciated by the monks at various religious ceremonies is beneficial to those who observe them in so far as it helps to purify their minds, at least for the time being. Their observance will depend on the level of their determination.

What is said here on the subject forms a sequel to a booklet entitled "Right Behaviour in Accordance with the Dhamma" which has already been published for distribution by command of Her Royal Highness. The present pamphlet originated in the following manner. Her Royal Highness requested the Venerable Phra Sasanasobhana (พระสาสนโสภณ) of Wat Bovoranivesvihara to write on the Silas. She offered him as the basis of his article some ideas demonstrating that the Silas or rules of moral conduct are indispensable to humanity and should be studied and followed to the best of people's ability.

After the text had been written the original in Thai of this booklet "Moral Conduct" was ordered for publication by Her Royal Highness in 2511 and 30,000 copies were published then. Since then Her Royal Highness felt that it would be useful to have this work translated

into English for students and government officials who are studying and serving abroad. This booklet will now be available to them, together with another in Thai and English called "What did the Buddha teach?"—and together they should help them to explain to foreign friends desirous of knowledge about Buddhism, as well as to foreigners who wish to understand and practise the way of right behaviour founded upon reason.

Therefore, Her Royal Highness requested Police Lieutenant-Colonel Ed Na Pombejra and Mr. John Blofeld to translate the text into English, after which Phra Khantipālo (Laurence. C.R. Mills) was asked to read through it and make further suggestions.

After certain improvements had been made, Her Royal Highness ordered that the Thai text and the English translation be published in pamphlet form upon the occasion of her birthday anniversary.

Srapatum Palace,
October the 21st, B.E. 2512 (1969)

SILA

MORAL CONDUCT

Sila or moral conduct is the principle of human behaviour that promotes orderly and peaceful existence in a community. It yields, in particular, a very special benefit (to be discussed later). Rules of moral conduct are to be found in every religion. They may resemble other codes of conduct to a greater or lesser degree depending on the Teacher or religious system from which they originated. Usually they comprise lists of actions from which to abstain, implying that any actions not covered by the prohibitions are permissible. A good example is afforded by the five Silas (of Buddhism), namely **to abstain from taking the life of sentient beings, to abstain from taking possession of anything that has not been given by its owner, to abstain from sexual misconduct, to abstain from lying or evil speech, and to abstain from intoxicating drinks which are a primary cause of negligence.** These five Silas are the basic principles of Buddhism best known to most people. It is customary for them to be delivered during almost every religious ceremony and those present at the ceremonies generally make a formal declaration of their intention to comply with them. Thais must have seen or heard monks enunciating the Silas ever since the time when they were still small children and did not understand them. Consequently it is of interest to consider the extent to which most people realize the importance of the Silas and what they think of them, especially as most of the Silas prescribe a mode of conduct that is widely different from the general practice of human beings. Some people favour the Silas while others do not, as can be gathered from the following instances.

The first Sila: The prohibition against taking the life of living beings applies not only to humanity but also to creatures of every kind, both big and small; black ants as well as red ants. Each day a vast number of animals are slaughtered as food, for most people eat meat while vegetarians are not common. In the field of science, animals are used in many researches and experiments. In the administrative field, arms are used in crime suppression. Law enforcement agencies punish law breakers. Belligerents at war use arms to destroy one another. The actions cited here as examples are not regarded as illegal or as running counter to normal worldly practice. Indeed, it may even be considered wrong to abstain from them, as is the case when constables or soldiers fail in their police or military duties. Moreover, nowadays many kinds of animal are known to be carriers of microbes and, thanks to the microscope, germs and many sorts of microbe have been detected. Almost everything contains them—even drinking water. Only the larger impurities are caught by the filter; microbes can pass through. So numberless microbes pass into our throats with each draught of water. It is the same with medicines. Whenever they are used, either externally or internally, they destroy myriads of microbes. Are these microbes to be considered as living beings in (the sense of) the first Sila or not? If so, perhaps no one can fully comply with it. Besides, some are of the opinion that people who refrain from taking the life of animals should also refrain from eating meat, because it amounts to encouraging slaughter and is no less sinful according to them.

The second Sila : Taking possession of anything that has not been given by its owner or stealing, is also wrong, even legally speaking. However, there is, for instance, the exception of enemy property in the case of war.

The third Sila : Adultery is wrong. One who commits it does not command respect nor inspire confidence. Sexual misconduct involving persons with whom conjugal relations should be avoided according to custom, or those who are prohibited by law, or by the Dhamma, is also wrong. So is coercing by physical or even financial means a married or even unmarried person into consenting to such conduct. The purpose of this third Sila is to preserve the respectability of the family of each person concerned and to safeguard its sanctity and inviolability. By the same token, respect of person, place and property should be customary behaviour, as laid down in the book "Ethics of Good People", which says, for example: "Do not intrude into people's homes without invitation. Do not peep into their rooms from outside". It is proper for us to adopt manners derived from the Silas or moral rules, all of which aim at promoting good behaviour and discouraging laxity.

The fourth Sila: Lying is generally regarded as wrong. Nevertheless, people very seldom speak quite truthfully to one another and so their word can hardly be relied upon. Sometimes they are unable to speak the truth; for instance, they may have to lie to save themselves from harm, and doctors lie to bolster their patients' morale. Lying under these circumstances may be contrary to the Sila, but it is not entirely contrary to its purpose. This Sila aims at bringing about mutual benefits by adhering to truth and avoiding verbal offences. Similarly, utterances harmful to another's well-being such as, for example, malicious, abusive or slanderous speech intended either to deride others or to vaunt oneself, may be truthful, yet they must be regarded as wrong, because they are contrary to the Sila. It is said that the Lord Buddha Himself,

besides saying only what was truthful, useful and fitting and laying down the Sila against lying, also discouraged malicious, indecent and vain speech.

The fifth Sila: In spite of the rule prescribing abstention from intoxicating drinks, their consumption does not decrease and authorized distilleries are working at full blast. Liquor shops are well patronized day and night. At receptions, fairs, etc., there are alcoholic drinks, as otherwise they would be dull and drinkers would avoid them. Alcoholic drinks have thus become an income-earner which brings in a sizeable revenue each year.

Practices regarded as right and others regarded as wrong may both be contradictory to the Silas, as shown by the foregoing instances. All of this indicates that, one increasingly fails to understand the Silas, to recognize their importance and to appreciate their meaning for one's existence in this world. That is why each of the following (mixed right and wrong) views has its advocates:

1. The principles of Silas should be altered to suit those who have worldly occupations. For instance, some feel that the first Sila should be changed to allow killing to the extent permissible by law, i.e. only killing which is not authorized by law should be prohibited. Moreover the fourth Sila should, they feel, be made flexible and lying be allowed when it is done to protect oneself or others. So with the fifth Sila when intoxicants are taken only occasionally and not to excess.

2. The principles of the Silas should be left untouched but no one need pay attention to them. If those who act thus abide by the law, they should be

regarded as satisfactory people. After all, law is a sort of Sila. It is laid down to ensure the peace and welfare of the public, although it is not entirely based upon the psychological principles and rational morality which are the foundation of the Silas, a point with which we shall deal later on.

3. The principles of the Silas should be left unaltered, but heeded and observed only from time to time, or only some of them. Most Buddhists belong to the category of people who act in this way. They do not change the principles of the Silas, for they are truly interested in them and comply with them—or some of them—occasionally. For instance, some Buddhists do not take alcoholic drinks during the three-month period of the Rains-residence, but subsequently they start drinking again. If they are fishermen or fish-mongers, they disregard the first sila which, if observed, would make fish catching or fish selling impossible, but they may refrain from killing other animals. If they are medical students, they do not entirely follow the first Sila, observance of which would render the use of animals for research and experimentation impossible, but they may observe the Sila whenever it is practical for them to do so, i.e. when it does not hinder them in their profession or in performing their duties.

4. The principles of Sila should remain unaltered and be strictly complied with. Very few hold this view. Moreover, even these may have some doubt in regard to microbes, and those who do not adhere strictly to the Sila may raise the same doubt either from curiosity or to contend that the Sila is impracticable. To decide whether microbes are living beings or not (in the sense of the Sila), one should consider the life history of the Lord Buddha. Whenever the Lord Buddha fell ill, he

allowed Doctor Jivakakomarabhacca to apply external remedies or to give him medicine to be taken internally. Monks were also allowed to take or apply remedies to cure their diseases. Hence, we can conclude that the first Sila does not apply to microbes. If it did, then we could not eat nor drink anything, nor even breath, so no one could follow it. Silas should be rules of conduct that can be followed by everyone in an ordinary, practical manner without having recourse to the aid of such instruments as the microscope. The use of those instruments should be reserved for people engaged in the medical or scientific professions.

With regard to the consumption of meat as food, Buddhists themselves are divided into two factions. One faction regards eating meat as being no less wicked than the act of slaughter. It holds that, were meat not used as food, there would be no cause for the destruction of animals, hence consumption of meat is directly responsible for their slaughter and is therefore wrong. Acariyavadin Buddhists accordingly observe *mamsavuti* or abstention from animal flesh. The other faction, the Theravadin Buddhist monks, are permitted to eat meat. Their Vinaya or disciplinary rule allows monks to do so under three conditions, namely: if they have not seen or heard the animals being slaughtered and have no reason to suspect that the slaughter was for their benefit as opposed to slaughter for sale in general. (There are also rules prohibiting monks from eating raw meat or the ten forbidden kinds of meat, which include tiger meat and elephant flesh). Buddhists of this category, particularly Theravadin monks, are expected to eat without fuss and not be difficult about their food. They must be able to partake of vegetarian food and also of animal food, provided

that the three afore-mentioned conditions are complied with and that the meat is not one of the prohibited kinds. They are expected to accept whatever is offered them, whether vegetarian or consisting of meat of the proper kinds. This is not considered contradictory to the Sila, because the hearts of such Buddhists, especially of the monks, are pervaded with unbounded kindness and compassion towards animals. Never would they cause animals to be killed. Moreover, against the view that eating meat is wrong, they present the following argument: if meat consumption is morally wrong, then the use of hide, bones, horns of animals should be altogether banned. That, too, should be regarded as wrong. Both factions are still at variance on this subject and some of their members are still carrying on the argument. But there are some who do not argue, preferring to leave the whole matter to the individual's own conscience. One should not compel others to accept one's own views. To do that is also a kilesa or mental defilement and therefore to be avoided.

If it is asked what purpose the Lord Buddha hoped to serve by laying down Silas which prescribe such uncompromising abstention that they can be fully complied with only by very few people, it has to be admitted that no one can claim to know His exact intention in so doing; nevertheless, one may gather the reason from many principles enunciated in the Dhamma. The Lord Buddha taught us to make a comparison between ourselves and others by saying: "All living beings are afraid of punishment and death. Life is dear to all beings (as well as to us). By putting ourselves in their place, we realize that we, individually, should neither kill nor cause others to kill." By this principle of the Dhamma, Lord Buddha wanted us to understand, through entering into one another's feelings, that all

living beings love life as much as we do and have no less fear of death. That is why, as a matter of simple justice, the Lord Buddha laid down the first Sila. The second was formulated to promote mutual respect for each other's rights to their own possessions. The third encourages mutual respect for one another's families. The fourth protects our mutual interests by truthfulness. The fifth helps us to avoid carelessness and negligence. If we set store by and careful guard our wealth, our families and good faith, then we should not trespass on the rights of others. All the silas or rules of conduct are based solely on the principle of perfect justice. They demonstrate that Buddhism respects the lives, rights, property and so on, of everyone. This is Lokasacca or Sammutisacca, namely worldly or conventional truth. If the Buddha had made the Silas flexible and adaptable to the wishes of the masses, they would not have been consonant with the nature of perfect justice. Lord Buddha would have shown Himself deficient in compassion towards those animals whose slaughter was thus sanctioned. That would not accord with the character of the Buddha, who was filled with compassion towards all sentient beings. Another reason stated at the beginning, is that the Silas promote, in particular, "a very special benefit". This means that the ultimate outcome of adherence to them is freedom from all defilements. The Silas are the first steps towards this goal. Total observance of the Silas, though there are only five of them, can in itself be a step towards the higher level at which that "very special benefit" is realized.

What is perhaps of particular importance with regard to the Silas is to discover why people are, or are not, interested in observing them. Some reasons are as follows:-

1. Owing to the strictness of Silas, which involve, for example, abstention from taking the life of any living being. Suppose the rules of moral conduct had been laid down in a more accommodating manner, tolerating some of the infringements we have discussed, would such accommodating rules be followed by more people or not? Obviously, no one can say for sure that it would happen, because one gets a general impression that moral rules, in particular those concerning what is regarded as wrong either in the worldly or the legal sense, are all of them—whether the first Sila or any other—being constantly violated. This demonstrates that the failure to observe them is not due to their strictness. Usually, one's natural inclination is to suit all actions to one's own comfort and convenience. Every nation has its laws and every religion, its Silas. Even where some of the rules are quite flexible and accommodating, it is probable that quite a few people ignore and violate them. Therefore the main reason for violation lies with the individual himself; most people are naturally inclined to disregard or alter the rules to suit their own convenience and are quite capable of doing so.

2. Owing to the individuals themselves. Then what is it in the individual that inclines him to infringe the rules, even though this is generally and legally regarded as wrong? The causes of such behaviour embedded within the individuals themselves are undoubtedly greed (lobha), aversion (dosa) and delusion (moha), which are born in the heart as defilements (kilesa) and, in turn, bring about the absence of shame (hiri) or dread of evil (ottappa). So if change is needed, it should not take place in the principles of the Silas, but be a change of heart, meaning decreasing the kilesas rather than increasing them in such a way that hiri-ottappa—shame

and fear of doing evil, appear in the heart. By so behaving, our ability to comply with the Silas will become much greater. Better compliance with the Silas does not mean abstention from everything prescribed in them. Abstention from what is worldly or legally regarded as wrong is in itself acceptable conduct.

3. Owing to necessity, such as in the following instances:

Infringement of the first Sila in order to protect one's property, life, nation, religion and king, as happens in battle or when one is dealing with criminals or enemies. Transgression of the second Sila in order to keep oneself alive or because of hunger or real poverty. There seems to be no reason for violating the third Sila, since compliance with it would surely not kill anyone. Infringement of the fourth Sila for the sake of one's own welfare. Failure to observe the fifth Sila because one has to take alcoholic drinks as medicine, or because a medicine prescribed is mixed with alcohol, or just for the enjoying oneself occasionally (in which case, if one becomes drunk, one goes straight to sleep without starting a row.) Many of the foregoing instances can be counted as cases of necessity, such as, for example, if one is a fisherman by trade or a medical student. It is known that King Mongkut requested the Teachers at Wat Bovoranives to instruct monks on the point of disrobing and returning to lay life, to learn the way of following the Silas in a manner consonant with necessity as explained above, in order to secure for themselves a satisfactory worldly life. When one asks oneself, for instance, whether it is really necessary to kill or to steal, one realizes that this is very seldom the case. Consequently even the mere intention not to infringe the

Silas, except when it is impossible to do otherwise, and to abide by them as far as necessity permits will make us realize that the five Silas can be followed, to a great extent, without difficulty or loss of any worldly advantage whatever.

4. Owing to a lack of supporting and complementary Dhamma. Lack of Dhamma complementary to each of the rules may also be a cause of their infringement. Metta or loving-kindness should be cultivated as (an aspect of) Dhamma complementary to the first Sila. Samma-ajiva or Right Livelihood should be practiced as (an aspect of) Dhamma complementing the second Sila. Santutthita or contentedness with one's spouse is (an aspect of) Dhamma that should be developed to complement the third Sila. Truthfulness is (an aspect of) Dhamma that should be observed to complement the fourth Sila. Carefulness and circumspection should be adhered to as (an aspect of) Dhamma complementing the fifth Sila. Explanations of some of the complementary aspects of Dhamma follow. For instance, Metta complementing the first Sila, where it exists in any being, banishes all desire to harm. To say nothing of the Metta or loving-kindness shown by parents to their children, even Metta towards pets like dogs and cats is enough to bring about the greatest care for them. Without Metta, but with dosa or aversion instead, these pets might easily be destroyed. Right Livelihood complementing the second Sila can be explained as follows. If one is lazy in work or adopts a wrong mode of livelihood for one's subsistence, one cannot possibly comply with the second Sila. Since we all have to eat every day, each of us has to get his food without fail and therefore must have a means of living, and a right one at that.

5. Owing to absence of leaders who abide by the Silas. As an illustration, there is a saying in a *Jataka* which can be summarized as follows: "When a herd of cattle is travelling, if the leading bull strays, the whole herd goes astray. So it is with the people. If the appointed leader practises a dhamma or unrighteousness, the multitude will also practise it. The whole nation will suffer if that one fails to abide by the Dhamma. When a herd of cattle is travelling, if the leading bull keeps to the proper course, the whole herd will do the same. So it is with the people. If the appointed leader abides by the Dhamma, the multitude will do likewise. The whole nation will be content if the leader upholds the Dhamma." This Buddhist saying is quite clear. The behaviour of the leader is of great consequence to the masses as they will inevitably follow his example.

The above reasons for being or not being interested in the observance of moral conduct may, each of them, be of significance in relation to the Sila. In short, whether the Silas are or are not followed by the individuals composing society depends on whether or not they bring about contentment in accordance with the level of the followers.

In this respect, some have voiced the opinion that the Silas may be looked upon as fundamental principles to be applied in a way suited to one's own status. What is regarded as suitable will be in conformity with the purpose of the Silas only if it is adopted without prejudice to others and without favour to oneself, for the purpose of the Sila is to avoid harm to others. Besides, they are the first steps towards concentration (*samadhi*) and insight (*panna*). Since observance of the Silas should not be literal but should accord with their

purposes, it will differ somewhat depending on the status or profession of each individual. For instance, observance of the Sila by the common people who desire peace and contentment for all in the family as well as in the nation, will take one form; that of the monks who desire to attain a higher plane of the Dhamma will take another. Both forms will, however, lead to the goal for which observance of the Silas was established. Furthermore, Silas or rules of moral conduct are also the principal factor in national growth, the force that brings about economic prosperity and general contentment. Without Silas, the productivity of individuals will tend to eliminate and destroy itself. Where the productivity of one individual is high but it is detrimental to that of someone else, nothing is added to the community. Rather, the total yield of the community diminishes and consequently it is difficult to promote general progress and prosperity. Even from this point of view, it can be seen that many people observe the Silas in a way suited to their own status, realizing that the Silas can bring prosperity to the community.

Generally speaking, people in Thailand know how they should observe the Silas or moral rules. They also know that the five Silas are in no way an obstruction to prosperity of the individual or the country. The cause for concern does not lie in the fact that too many people strictly observe the Silas, but in the fact that too many people infringe them. This goes so far that even those actions which should be eschewed because they are generally or legally considered harmful, are nevertheless still common. What chiefly needs to be set right lies then, in the individual and in the circumstances already dealt with. If everyone were to behave in a way that lessens kilesas and generates in the heart enough hiri-ottapa and if, at the same time, there are circum-

stances which make for contentment and comfort, such as freedom to carry on one's livelihood in an atmosphere of peace and security and ability to earn enough for oneself and one's family, then there would be no cause to infringe the Silas and people might even be interested in following the Silas' complementary Dhamma, such as cultivating Metta (loving-kindness) towards others and diligence in pursuing their livelihood. If the leaders or administrative officers of all ranks were also interested in the Silas, if they were prepared to abide by them and not to discharge their duties in harmful ways but in a manner beneficial to the people's welfare, if every sector of the community were to concur in maintaining such good behaviour, the standard of morality would surely improve, because the basis of each individual's mind desires to be good, so people readily see the advantages of the Silas. If earning one's living becomes difficult or dangerous, solutions to such contingencies must be given first priority. In the Buddhist religion, the Lord Buddha taught that the present benefits should be taken care of first, for instance, by being diligent and working for a living. Then, after that, He advised people to attend at the same time to their future benefit, for instance, by having faith in and abiding by the Silas.

When there is an outcry about a state of degeneration resulting from disrespect for moral values, youth as well as adults clamour for those values to be upheld just as is happening at present. But the reasoning set forth in these paragraphs should be remembered and all of us should join hands in trying to improve the situation by getting at the real cause. Monks can only point the way. The task cannot be undertaken by any single group of people. All sectors of the community should co-operate in accordance with their duties. All

of us should perform our duties with honesty. Each should examine his own behaviour and make an effort to do away with unwholesome conduct by following the principles of the Silas. Then abiding by the rules of moral conduct would not be difficult, that is, it can be done by requesting from a monk the Silas or by oneself following them, without receiving them from the monks. What is important is one's determination to abide by the Silas, that is to abstain from certain actions. Although such abstention may not be complete in the sense of the perfect Silas and may apply only to actions regarded as wrong and unwholesome in the worldly or legal sense, that is nevertheless better than not to abstain at all.

The prescription of the perfect sila, complete in every respect, does not mean that their observance should also be perfect right from the start. No one would be able to manage that. The practice of the Silas should be gradual, step by step, from the lower to the higher stages. That is why the following words are used "I undertake the rule of training abstaining from such and such conduct." This amounts to agreeing to train in the Silas or moral rules. It also means that observance of the Silas is still not yet perfect. It is the same with the study of any branch of knowledge. If one is still learning a subject, it means that one does not know it yet to perfection. Anyone who knows it completely does not have to train in it. A person who is still learning should not be held responsible for ignorance of what he has yet to learn.

Usually, monks do not dispense the Silas or moral rules of their own accord or in random fashion. They do so only upon request. When we ask for the Silas, it means we are ready to train in them. How many of the Silas are to be observed or whether they should be

followed temporarily and for how long are matters depending on the will of the person concerned. Buddhism offers a rather flexible way of observing moral conduct which should be quite adequate and cause no trouble or loss to those who do so. This depends upon the faith of the individual.

A force that may incline one to follow the Silas or rules of moral conduct is realization of the benefits to be had from them as taught by the monks every time they give them: "One may attain the right path by observing the Silas, wealth of all kinds by observing the Silas, the cessation of pain and grief in the heart by observing the Silas. Therefore, one should purify one's Sila to make it perfect."

WHAT DID THE BUDDHA TEACH?

and

SĪLA

by

PHRA SĀSANASOBHANA

(Suvaddhanathera)